

Universitätsbibliothek Paderborn

**Caroli-Avgvsti Salesii Tvliani Doctoris Theologi,
Praepositi, Canonici, Vicarii Generalis Et Officialis
Ecclesiae Gebennensis: De Vita Et Rebvs Gestis Servi Dei**

Sales, Charles Auguste de

Lvgdvni, 1634

Liber Octavvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9634

DE VITA ET REBUS
GESTIS, SERVI DEI,

*Eximiae Sanctitatis Viri FRANCISCI SALESII Episcopi
& Principis Gebennensis.*

L I B E R   O C T A V U S.

PENE Camberio Salesius redierat, cum ad sequentem annum a Perillustribus, Decano, Canonicis, & Comitibus Ecclesiae Lugdunensis invitatus est. Sed ut omnia deinceps suspicionibus libera ageret, hac de invitatione Serenissimum Ducem per litteras certiorem reddidit, cumque emensis aliquot mensibus respōsum nullum haberet, rogauit Comites ut excusatum habere dignarentur, oculosque in alium coniicerent, si tamen posthac videret ad sua vota eorum desiderio respondentia, faciem aliquam, eamdem in alium annum voluntatem reseruarent, seque (aiebat) iis conditionibus ad eorum obsequium, qui tanti & tam celebres in Christiana Ecclesia essent promptissimum. Doluerunt Comites a miseria temporum, doluit & universa Lugdunensis Civitas, quae tantum Praesulem sibi finitimum eximiis affectuum cultibus prosequebatur, & quam ipse peculiari quadam propensione amabat. Peruenerat siquidem sanctissimi Marianarum Visitationis instituti fama ad Lugdunenses, & ex narratione piæ quædam viduæ, necnon & Virgines interius motæ, quidnam esset, ex instituti loco, ex ipsomet Instituto, necnon & Sororibus institutum tenentibus scire voluerunt. Venerunt itaque Anicum & congregationem huiusmodi Lugduni erigendi statim animum habuerunt, nec nisi cōsolationes ex Aniciensibus retulerunt, sanè optimè iam omnia in piissima sororum familia procedebant, iamque

*Franciscus
invitatur
a Comiti-
bus Lug-
dunensibus
ad Concio-
nes.*

*Lugdunen-
ses Matro-
nae Anicii
verinæ.*

Y y

*Franciscus
Bonopoli-
tites com-
ponit.*

*Franciscus
scribit pro
Moniali-
bus Annū-
ciationis.*

de loco in vrbe habendo , vbi commodè & Monasterium & sa-
cram ædem construere possent, agebatur; non sine magnis diffi-
cultatibus, quæ dum sensim superantur, Salesius Bonopolim pro-
fectus est , vt litem iam veterem molestamque inter Comitem
Santalbanum & Dominum Cambiagum Hæreticum Gene-
uensem componeret. Adeò celebris erat Salesij æquitas inter
prudentes viros , contrariæ quamuis religionis vt non dubitaue-
rit Cambiagus eius sese submittere arbitrio , & reuera res in
utriusque satisfactionem optimè cessit. Quo facto in Gexensem
agrum perrexit , vbi Ecclesiasticis rebus benè instructis pro So-
roribus Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis apud Sequanos,
quæ eius opem humillimis precibus implorabant , efficaciter ad
Archiducem Austriacum scripsit. Cùm hoc tempus æstiuum in
recensendis rebus Ecclesiasticis huius Regionis Gexensis im-
penderem, Serenissime & piissime Princeps (inquit) ecce à finiti-
mo oppido sancti Claudij vineæ quædam paruulæ, vt antea sua-
uissimum pietatis odorem , ita & nunc magnum suæ mentis do-
lorem nobis sentiendum dederunt. Aliquot enim illius loci Vir-
gines deuotissimæ cum summoperè cuperent , religiosum vitæ
genus aggredi ; viderentque se longè à Monasteriis mulierum
abesse , & proinde vix posse expertis sponsi cælestis angelicis
nuptiis potiri, de Monasterio ibi construendo (Deo procul du-
bio inspirante) seriò cogitare cœperunt , cùmque res omnibus
bonis grata iam iam initium habitura videretur , repente ab ho-
minibus venit turbatio , & vulpes quædam paruulæ prodierunt,
quæ demoliri hanc vineolam contendunt, soleinne namque est
omnibus Dei Optimi Maximi regnum eiúsque gloriam quæren-
tibus, periculum in mari, periculum in terra, sed maximè pericu-
lum in falsis fratribus experiri. Sempér propemodum pietatem,
pietatis prætextu euellere nituntur. Ergo Serenissime Princeps,
congregatio illa virginum , quamuis institutum Ecclesiæ iudicio
probatum, & in Burgundia multis locis receptum, Annunciatio-
nis scilicet Beatissimæ Virginis, colere vellent, multis tamen con-
tradicentibus mundi filiis , nulla ratione hactenus sacrum illud
negotium confidere valuerunt. Verùm in tanta rerum difficulta-
te , et si plerique illis desperationem indicerent , non potuerunt
tamen non rectè sperare , dum in Celstitudinis tuæ Serenissimæ
pietatem augustissimam oculos coniiciunt, arbitrantes nimirum

se

se ab ea facilè præsidium impetrare posse , quo omnia impedimenta dispellantur. At quia,& sexui,& puritati virginum, pudor indiuuiduus comes est, non sunt ausæ ad pedes tuæ Celsitudinis, nisi aliquo sacro Antistite duce accedere : vnde me tanquam propinquorem impensisimis precibus rogauerunt, vt eas , earumque desiderium Celsitudinis tuæ inuictissimæ zelo per litteras commendarem. Quod dum facio, noli existimare , Serenissime Princeps, me ambulare velle in magnis, qui tantum Monarcham petitionibus aggrediar , ambulo tamen confidenter , quia ambulo simpliciter, confisus rem ipsam eamdem, quam nomine virginum istarum efflagito à plerisque maximæ erga tuam Celsitudinem authoritatis, intercessoribus, expetendam & obtinendam. Postulabit enim id ab ea ingenita benignitas, postulabit addita eximia religio, postulabit excellens deuotio , postulabit denique rerum & temporum conditio, quæ ea est, vt preces quam plurimas , ac proinde precatores multos requirat , vnde & nouum hoc examen mysticarum apum sacram Orationis mellificum meditantium , eò gratius Celsitudini tuæ fore, existimauit, quo locupletiorem & utiliorem huic ætati operam nauare constituit. Viuat porrò diutissimè, fœlicissimè, sanctissimè, augustissima tua Celsitudo , & harum Virginum humillimarum sacram desiderium amanter excipiat. Salesius his actis & scriptis, cùm rediisset, tranquillata negotia, vt initiis fieri poterat, Marianarum suarum inuenit, quæ tertio Calendas Nouembris è Lapicidina porticu egressæ , Martis die hora quinta post meridiem intrauerunt in urbem, ac domum à Philippo Nicollino causarum Patrono & Ioanna Baltaza , eius coniuge , emptam , propè atrium Nundinarium ad mœnia, cœperuntque die crastina ad primas vesperas festi omnium Sanctorum , officium paruum Beatæ Mariæ , (vt solebant) decantare ; erant autem tredecim numero Sorores, octo scilicet professæ, & quinque nouitiæ. Quia verò Religiosis exercitiis domus empta non erat accommoda de vicinis aliis nonnullis, nullius ferè usus, & exigui valoris ; ad Monasterium construendum cogitare cœperunt; & idcirco cum domuum Dominis egerunt, sed statim fuere qui reclamarent, & impedire conarentur, publici nempe munerum Nemorosij Ducis Administri, in totius Ciuitatis detrimentum , rem eam fieri promulgantes. Salesius, vt pro Sororibus ad æquitatem vinceret, Ducem Nemorosum conuenit, & ille rem omnem coram se

*Mariana
Sorores in-
trant in
urbem A-
nicientem.*

*Persequi-
tiones in
sorores
Marianas.*

agitari, præsente etiamnum Salesio, voluit; ac postquam suos Administros nullis niti fundamentis comperisset, perpetuum eis silentium imposuit; Sotoribus autem omnem gratiam & omnem opem promisit, & sic faustè incipiebatur, nisi rursum à religiosa vicinia venisset grauis turbatio, qua de causa multa certè Salesius acerba tulit, veruntamen victor euasit in omnibus; quibus diebus cum Camberio puella nobilis Gaspara Auisana Anicium venisset, salutassetque sanctum Præfulem cum intentione locum petendi in visitationis Monasterio. Bene veneris (inquit ille) ô filia, expectabamus te, Mater Chantalia, & ego, sciuī enim futuram te nostram à longo iam tempore, nempe cùm te infantem vlnis deferrem meis, peculiarem mihi pro salute tua zelum dedit Dens: nolo tamen ut adhæreas mihi, sed ip̄si. Stupuit illa ad hæc verba, neque enim ullum intentionis & voluntatis suæ conscientium esse arbitrabatur, cùm saeculi hucusque mores sequuta fuisset, at iampridem Salesius Fremiotam de eius aduentu tacito tamen nomine certiore reddiderat, subieceratque, quod mirabilius ipso Epiphaniæ festo die intraturam, cui Prophetiæ respondit omnino euentus, sicut idem iam olim cum sacris tingetur puella fontibus, parentibus nihil minus cogitantibus prædixerat. Et Auisana, quo tempore congregationi Fremiota, Fabra, & Breschardia, initium dabant, benedictionibus dulcedinis à Diuina bonitate præuenta fuerat; Etenim leui vidit insomnio super Aniciensem Ciuitatem longum, latum & spatiōsum iter in cœlum tendens, tribusque notatum flammatibus & scintillantibus stellis, simul hanc audire sibi visa est vocem, ecce viam cœli pro te, nisi ad eas stellas eas, nō attinges Cœlum. Cogitabūdam reddidit deinceps insomnium, quo usque erētam audiuit Anicij à tribus piis fœminis societatem ad vitam religiosè transigendam, tunc illud esse cœlorum iter, quod viderat, interioribus admonita indiciis, intellexit: quapropter, immersa ante mundo, & secularibus inuoluta vanitatibus valedixit tot pellaciis, & sequendas tres illas stellas secum ipsa decreuit. Quām mirabilis est Dominus in omnibus viis suis, & ubique adorādus: octauo igitur Idus Ianuarij introduxit eam Salesius in cubiculum Regis æterni, quo tamen posteā eam educere variis temptationibus humani generis inimicus conatus est, & iam exitum illa molebatur, iam Ægypti allia & porra obuersabantur eius memoriarum.

cūm

Francisci
prophetia
de Auisa
na.

Auisana
vijso.

cum Salesius hoc de misero consilio admonitus, impensissimis
precibus Deum consuluit, puerum mentem in Sacramentali Con-
fessione inuestigauit, nihilque aliud præter cacodæmonis nequi-
tiam in virgine purissima recognouit, celebrauit, & dum ei Au-
gustissimum porrigeret Sacmentum, statim inspirationem sen-
sit, qua submissa voce hanc pro ea orationem recitauit, qua vni-
tur Ecclesia ad magnas hebdomadæ sanctæ ferias. Respice quæ-
sumus Domine super hanc famulam tuam, pro qua Dominus
noster Iesus-Christus non dubitauit manibus tradi nocentium,
& crucis subire tormentum. Illicò sancti Spiritus illustratione in-
tellexit rediisse puellæ perseverantiae animum, & ipsa moueri
suprà se dexteram excelsi in fortitudinis opus sensit. Quamob-
rem haud mora uterque gratias immensæ Dei bonitati egit, &
eam posteà Salesius alloquens, cum deinceps tentaberis (inquit)
suggereretque inimicus egressum, dic ei, Vade retrò Satana, cha-
rissimus me meus Pater benè esse vocatam dixit, & reddidit id-
circò certissimam. Omnipotens egregiè posthac in Religione Au-
siana egit. Itaque rebus omnibus in vniuersa Diœcesi optimè
compositis, peregrinationem Salesius Mediolanum usque ad Di-
ui Caroli Borromæi sepulchrum instituit, quam diu iam perpen-
derat & coceperat eam quidem pedes, sed omnes prorsus, quo-
quot habebat, amici auersi, in eius sententiam concurserunt, ne-
que tempora, neque ætatem, neque corporis constitutionem,
quam multi iam labores fregerant id velle, (inquietes) quare
equis adhibitis decimo septimo Calendas Maij horâ matutinâ
undecima anno currente iam decimotertio magna suorum Ci-
vium caterua stipatus Anicio egressus est, ac per Camberium &
Bramnouices Alpestranscendit. Taurini à Serenissimo Duce fe-
stè & blandè exceptus, multa cum eo egit; multos è præcipua
Nobilitate viros, quos cædis Bertellotij Nemorosio Duci à secre-
tis ad Sonnafiam syluam factæ reos effecerant, purgauit, & eo-
rum probauit innocentiam, pro sua Marianæ Visitationis Con-
gregatione quidquid petiit, obtinuit. Præterea miserum Anicen-
sis Gymnasij ab Eustachio olim Chapuisio fundati statum, ex-
posuit, negligentes Rectores, alienatos redditus, & incertos qui
docerent Professores: Anicienses quidem habuisse iam pridem in
animo, quo res melius haberent, in illud Collegium Patres So-
cietas Iesu aduocare, sed cum in multis iam annos creuisset

*Franciscus
Auisianam
confirmat.*

*Franciscus
ad Vini
Caroli
Mediolanii
peregrina-
tus.*

negotium, Patres illos tādem renuisse, quapropter aliud esse cogitandum, quo proximæ ruinæ occurreretur. Dux his auditis. Nescis quid facto opus? inquit, recusantibus Iesuitis, conditionem fortè accipient Clerici Regulares sancti Pauli, quos alio nomine Barnabitas appellamus, tenent illi Gymnasia vbi committuntur, docti sunt, & verè religiosi, ac præterea (quod peculiare illis est) ad Episcoporum auxilium expediti. Diui Caroli nostri ad cuius is sepulchrum filij, habent hīc domum vnam, habent Vercellis, sed præcipuam Mediolani. Vide eos, tenta pro Aniciensi Gymnasio eorum voluntatem, planè arbitror te non nisi contento & lēto ab eis animo recessurum. Fecit ex Ducis imperio Salesius, Taurinensisque Barnabitas inuisit, à quibus mirificè cultus eos etiam coluit & amauit. Cognovit enim apud eos florere dotes omnes, quibus religiosi veri commendari solent. Notauit idem Vercellis & Mediolani, vbi Præpositi Generalis voluntatem & consensum accepit, si modò Anicienses Ciues vellet, deque conditionibus æquis conuenirent, & Dux Serenissimus omnia sua autoritate firmaret. In ea autem ampla & anti-

*Franciscus
inuisit
Barnabi-
tas.*

qua ciuitate toti orbi celeberrima Insubrum Magistra, ac Domina, quam iam olim Iosuë temporibus conditam, ac postmodum à Gallis Senonensibus auctam & instauratam ferunt, quamque Diuus Barnabas Apostolus Euangelij face illustravit, miris cum honoribus à Federico Cardinali Borromæo Diui Caroli Patruelle, & in Archiepiscopatu tam illustri successore dignissimo, necnon à Ioanne Mendozzio Linoiose Marchione & Prorege, exceptus est. Postera quam aduenit die ad sancti Sepulchrum Sanctus celebrauit, datis ei preciosissimis sacris vestibus, quibus ex auri & gemmarum radiis, Solis in morem, flammefecbat, verumtamen scintillauit toto vultu venerabundus, rigauitque suis lachrymis contractam illam cutem, sacra ossa, ad quorum cultum tot miracula quotidie perpetrantur. Sancti autem Præfulis ad sanctum Præfulem ea oratio fuit. Ut obtineret sibi à Deo virtutes illas quibus dum viueret, haurireretque communem nobis spiritum, tantoperè radiauerat ut verè fuerit lux mundi, & lux illa quæ luxit coram hominibus, ita ut glorificauerint patrem aeternum, qui in cœlis est. Ut Dicecesim sibi creditam benè, & ut ille suam, regendi methodum in præsentiarum doceret eum, necnon fortitudinem in tot angustiis, quibus premebatur sapientiæ sibi

*Francisci
ad D. Ca-
zolum ora-
tio.*

sibi à Deo impetraret. Certè longioribus precibus interpellauit eum, & feruentioribus quàm exprimere calamus queat, nec nisi madidis oculis discessit. Multis affecerunt eum honoribus Hispani etiam Præsidarij, quos aliquando Anicij cognouerat, licet non ita benè Hispaniarum Rex & Allobrogum Dux per ea tempora haberent, sed virtus vbique in honore est, vbi non barbaries dominatur, recedentem verò mille amicitiae sanctæ protestationibus & pignoribus Cardinalis & ex Ciuiis multi sunt prosequuti ; Nouarium pertransiens Sepulchrum Diui Bernardi Mentonij Augustensis Archidiaconi vidit, & persuasit Canonicis, vt qua possent Sancti illius corpus reuerentia colerēt. Redux ad Taurinates vt fuit, instantे solemini sacro sanctæ Sindonis festo, Dux ex Episcopis eum esse voluit, qui sacras illas Saluatoris humani generis reliquias explicarent, Maius erat & dies quarta quo mense torridissimi iam in regionibus illis calores sunt, & Salesius totus sudore madebat : accidit autem vt dum vultum demitteret, tum sudantis frontis cùm lachrymarum guttæ in sacrū linteum deciderint, & preciosissimis Iesu Christi sudoribus sese admiscuerint, ô pijs cordis teneritudinem ! Vnde sequenti anno ad Fremiottam magnus Pontifex scripsit. Ab anno & has circiter horas Taurini eram, & cum ostenderem sanctam Sindonem inter tot populos, multæ sudoris guttæ, quæ ex facie mea cadebant, in ipsammet sanctam Sindonem inciderunt, & ad hoc cor nostrum hoc formauit desiderium. Hei! placeat tibi Saluator vitæ meæ indignos meos sudores permiscere tuis, & meum sanguinem, meam vitam, meos affectus sacri tui madoris meritis diluere. Princeps Cardinalis penè irascebatur quod sudor meus in sanctam Saluatoris mei Sindonem exstillaret, sed penè dixeram, non ita delicatum esse Dominum nostrum, & nullum effudisse sudorem, neque sanguinem, nisi vt admisceret nostris quo pretium eis æternæ vitæ daret: sic possint eius suspiriis nostra sociari, vt in odorem suavitatis coram æterno Patre ascendant. At verò cuius rei recordor? Vidi. Cùm infirmarentur fratres mei in infantia cubare volebat eos mater mea in subucula patris mei, sudores patrum (inquiens) filiis salutares esse. O! cubet cor nostrum hac sancta die in sudario Diuini Patris nostri, eius sudoribus & sanguine inuolutum, ibique sit tanquam ipsamet mors diuini illius Saluatoris, sepultū in inuariabilis decreti sepulchro, vt semper

Francisca
Nonaria.

Francisca
Taurini S.
Sindonem.
explicat.

Eius des-
deria.

*Francisci
cogitatio
in Alpiis.*

semper maneat mortuum in seipso quo usque in gloriam resurget æternam. Salesius Taurino redeundo, dum superat Alpes, & horridum Cinisij montis Iugum, non potuit quin Diuinam prouidentiam & miraretur, & adoraret ex tot miseris, qui perpetuis expositi, siue hyemis, siue æstatis tempestatibus transeuntibus inferuiunt: alioquin enim nemini aut difficillimè daretur per hæc salebrofa & horrenda loca transitus. Cur non petunt Taurinum (inquietabat) aut Mediolanum, aut Lugdunum, ut vitam suam lucentur, aut alio si volent? Numquid melius illis eset? sed O! quam adorabilis est magni totius mundi Regis æterna dispositio! Tandem suum in Anicium, effusis obuiam ei multis, rediit octauo Calendas Iunij, ipso Dominicæ Pentecostes peruigilio. Luce Craftina in Cathedrali sua Ecclesia, solemniter celebravit, Fabricarant autem Canonici in fornicibus templi quamdam Machinam nubibus persimilem, ex qua dum augustinissimum Sacramentum eleuaretur, post consecrationem prodire inter flamas columba debebat, quæ descensum sancti Spiritus super Apostolos in linguis igneis repræsentaret: successit fœliciter artificium, sed columba postquam diu huc & illuc musicis perterrita cantibus volitauit, demum super sancti Præfulis ad altare stantis nudum caput requiem suam inuenit, si miratus fuerit populus, si fleuerint ex interioribus motibus plurimi, dicere non est opus, neque ex assistentibus aut Ministris Canonicis ullus ausus est ad eam vel capiendam, vel abigendam, leuare manū, sed nec ipse Præful adeò forte raptus, ut non sentiret, vel cœlestibus confectus deliciis mouit se, ut eam excuteret, donec sponte abiit. Planè hos nemo sentiat fortuitos casus inanis significationis esse cum circumstantiis, quibus euenerunt. Die postera, quæ sexta Calendas Iunij fuit Consules & Consiliarios ciuitatis itemque Gymnasij Administratores conuocauit, quibus Serenissimi propositionem Dux exposuit, & Barnabitarum consensum, si modò ipsi vellent, tum quinam illi essent exposcentibus, Religiosos esse dixit omni laude maiores, qui habitum Iesuitico similem gerant, qui publicè doceant, qui concionentur, qui confessiones audiant, qui diuinum officium in choro decantent, qui visitent, & consolentur ægros, qui Episcopis & Curionibus vocati auxilio sint, qui porro Mariæ & Marthæ officia optimè exerceant, placere eos omnino sibi, si modò vellent rem actam esse.

*Columba
descendit
in Fran-
ciscum.*

*Franciscus
Aniciensi-
bus Bar-
nabitas
laudat.*

esse. His dictis, ex eius fide dixere Ciues consentire se ad omnia, nec posse mali quidquam ex eius prodire manibus. Quamobrem scripsit illicò ad Serenissimum Ducem, & Patres illos, adhibuitque Ciuitatis Epistolam, qua quidquid tractandum erat, continebatur. Iis mensibus obierat apud Falcinates Curio Morzinensis nullis relictis hæredibus, quapropter iure caducario frui debebat Episcopus, & hæreditas illa ad permagnam summam ascendebat; defuncti Sacerdotis cognati ad agendum & componendum de ea hæreditate, cùm se pauperes dicerent, Georgium Rollandum rerum domesticarum Præfectum conuenerant, obtulerantque viginti ducatos; verum ille summam tanquam minimam & impertinentem cum indignatione reiecerat; Cognatosque vel ad maiorem summam, vel ad litem expectabat; Cùm illi cautores eius absentiam expectauere, & sacrum conuenere Antistitem, verbisque & gestibus miserrimos se ementientes eamdem viginti ducatorum summam obtulere, nec negauere quin cum Rollando iam conuenire voluissent, verùm illum ad paupertatem qua vrgbabantur non attendisse. Bonus Episcopus viginti ab eis ducatos accepit, nec mora acceptilationem de reliquo dedit, & inquit, hoc pro pauperibus etiam esto. Cùm venisset Rollandus, & quæ acta erant, intellexisset, non dubitauit ad sanctum Dominum suum accedere, & grauiter quæri quod ita ageret, vt vix ad anni finem posset redditus sufficere, tunc sanctus. Et si mortuus non fuisset Sacerdos ille? (inquit sereno vultu) sed non ita fiet in posterum. Attrahiē ea iam pauperes habent, & eo recedente irato simili, superuenienti amico cuidam (ait) Versutia aduersus Rollandum usus sum, ipse ex quibusdam caducis bonis certam summam expectabat; ego eam ipso infcio tuli, & distribui pauperibus, sed auertat peiora Deus. Rollandus tamen sui sanctitatem Domini agnoscebat, quod probauit paulò post, cùm ad virum Dei ducti essent septem aut octo miseri, vt liberarentur à spiritibus immundis, steterat diu satis fixis in eos oculis cogitabundus & tacitus, tum Rollandus ad eum à tergo accessit, & nihilne dicis (inquit) Domine pauperibus illis? Magnam habent in te confidentiam, expectantque ut alloquaris eos. Quamuis non nisi quatuor aut quinque verba diceres, satis illis esset. Et Salesius subrisit, in eumque conuersus, Benè (inquit) loquar eis, hætor autem valde, quod me Rollandus noster docue-

Francisci
charitas &
quam dini.
tias con-
temneret.

*Franciscus
damones] è
corporibus
ejicit.*

*Franciscus
decreta pro
Ecclesia
Gexensi.*

rit miracula facere. Loquutus est, tetigit eos, benedixit, & illi in columnes abiēre. De decem aut duodecim Rupi Seuinensibus idem fuit. Hi vexati pariter ad sacrum Antistitem duēti à Cognatis suis venerant, diuersorio excepti apud Nicolaum Brachetum Ciuem Aniciensem apud Nundinariam porticum, horrebat populus ad eorum aspectum, rotabant enim sese miserè, & plus quam possint humanæ vires sursum deorsumque ferebantur. Verum ut sanctū alloquuti sunt, ut suam miseriam descriperunt, ut communicauit eos ille manu propriā ut benedictione sacrā est impertitus, liberi recessere. Sanè tēs iam sollemnis erat, quicunque enim ad eum accedebant, suis votis potiebantur. Optimè posthac antequam excederet annus, duodecimo scilicet calendas Decembris pro Catholica apud Gexenses Religione decreuit. Ut octo in Ecclesiis diuinum deinceps officium celebraretur, donec conuersorum numerus reliquas aperiret, nempè Gexij, Fargis, Peroni, Chalexij, Cessiaci, Diuonæ, Thoëriaci, & Saccanæ. Institutos Curiones ad residentiam, nisi ex Ordinarij licentia sub pœna priuationis portionum, adstrinxit: Quorumlibet officiorum horas præfixit; quæ singulis necessaria essent Ecclesiis, designauit. Singulis diebus Dominicis doceri Catechismum statuit; supplicationem pro fidelibus defunctis, & concionem inter Missarum solemnia. Singulis item diebus sabbathi hymnū Gaudiorum Sacratissimæ Virginis ante eius imaginem. Lūgimastro Gexensi Catholico mercedis annuæ nongentos florenos adsignauit. Sacella restitui debere intra decennium à Patronis sub pœna priuationis iuris Patronatus proscriptis libellis promulgauit. Dunantium Curionem Gexensem ex Regis placito Oeconomum pronunciauit. Patres Capucinos secundūm necessitatem frumentum ab eo & vinum debere percipere, declarauit; nec nisi consultis iis in rebus arduis & magnis quidquam agere. Quæ quidem decreta interim dum fiunt, venere à Serenissimo Duce ad Senatum litteræ, quibus erectam recens Congregacionem sacrarum Christi Ancillarum Visitationis Beatæ Mariæ amantissimè commendabat, & his sic foeliciter procedentibus, ecce adfuit annus decimus quartus quo Salesius scriptioni libri sui de amore diuino sedulò incumbebat, non absque variis tam distractionibus, nam Præfulum nemo vñquam iis adeò fuit obnoxius, sed momenta singula minimi otij insumebat, matuti-

nas

nas præsertim horas, & antequam cubitum iret nonnullas. Dum autem aliquando in Musæolo suo inclusus attentius scriberet, audiuit de repente retrò se in Musei angulo mugitum vehementem, quasi Tauri, stupuit primò, sed non surrexit è sede, post aliquot momenta, auditus est idem mugitus terribiliter, tunc surgens inuestigauit quidnam esse posset, exiit in cubiculum, & in aulas, perquisiuit de inferioribus cubiculis, & de subtegulano solario, nec quidquam inuenit, nec simile euenire in ea domo intellectus, in qua nec equi, nec tauri, nec canes, alerentur. Tribuit insolentiam illam Caeodæmonis inuidiæ, qui bonum ex eo libro emersurum coniecturis præuidens impedire conabatur, & debilis se sentiens conficiebatur rabie. Sæpe etiam posthæc vulatum luporum, & latratum canum audire sibi videbatur, donec tandem fatigatus Satanas abstinuit. Hyems erat, & venerat ad eum, fortè honorariæ visitationis ergo, Cleriadus Geneuensis Marchio Lullinius Sabaudici Ordinis Torquatus Eques, de rebus adeo grauibus tractaturus, ut abire suos famulos ad tempus aliquod vtérque iussit, & hi in aliam domus partem secessere, vbi honestis intenti lusibus dominorum suorum sunt obliti, aut dum alios, de exitu renunciatiros adesse putabant. Interea nox pro illicis adfuit, & recedentem Toparcham solus absque lumine ad inferiorem portam vñque Präful comitatus est, tunc accurrentibus seruis, cum iam ille recessisset, ad Cubicularium suum, Franciscum Fabrum conuersus (tranquillè ait) Francisce semifissis candela valde nobis honori fuisset. Quiuis alias Dominus seruos illos vel expulisset, vel certè corripuisse seuerè. At Sale-sius mansuetissimus erat; amabatur & colebatur à bonis omnibus: sed malis audiebat odiosus. Quidam causarum Patronus ei de cætero, & ex seruili sui ortus conditione tributarius: nullum in eius famam obrectationis genus omiserat, immò verò vbi cunque de eo maledicendi sese offerebat occasio, gloriabatur. Sanctus Antistes illum inter eundum per urbem obuiam habés, manu mitissimè apprehensum, his verbis est alloquutus. Odio meprosequeris, & famam meam iniuriis violare contendis, neque habes vnde excusationem afferre possis, ego enim hæc omnia probè scio. Verumtamen vide si tu oculum vnum mihi confodisses, a'tero adhuc te benevolè & benignè respicerem. Non habuit miser Causidicus quod responderet, sed opertus est sicut

*Franciscus
inter scri-
bendum
Taurinos
mugitus
audit.*

*Itemque
luporum
vulatas.*

*Francise
humilitas
& man-
suetudo.*

Barnabi
tarum ad
uentus.

Franciscus
Barnabi-
tas in pos-
sessionem
inducit.

Barnabi-
tarum pra-
cipit.

Franciscus
quām Bar-
nabitas
amaret.

diploide confusione sua. Circa hæc tempora venere ex Clericis Regularibus sancti Pauli Patres tres, Aniciense Gymnasium (ut actum fuerat) restauraturi, sed visuri primùm ut se res haberet, Simplicianus Fregosius, Iustus Guerinus, & Vitalianus Berretta viri doctissimi & religiosissimi, Paetis cum Ciuitate & Administratoribus initis, eos ipsemet Salesius in possessionem induxit, necnon in magna Gymnasij aula, quæ illis hucusque templi loco fuit, in sublime pulpitum eleuatus, hoc suæ Concionis thema assumpsit, quo olim ut apophtegmate vsus fuerat Themistocles. Perieramus, nisi periissemus, id intendens in omnimodam venturum fuisse ruinam Gymnasium illud, nisi ut periisse videbatur, periisset. Cæterum Patres illos, & eorum ordinem miris extulit Encomiis, deque viris illustribus, qui apud eos floruerint curiosis postea narrationem fecit, ut fundatores & institutores fuissent tres, è præcipua Insubrum nobilitate, viri piissimi. Antonius Maria Zacharia, Patricius Cremonensis, Iacobus Antonius Morigia, & Bartholomæus Ferrarius Mediolanenses, ut eorum institutum Clemens septimus, Paulus tertius, Iulius tertius, Gregorius decimus tertius, & Gregorius decimus quintus, approbas- sent. Ut eximiæ Vir sanctitatis apud eos extitisset, Alexander Saulius Genuensis Diui Caroli Borromæi Confessarius, Alerien- sis primùm in Corsica, & postmodum Papiensis Episcopus, multis dum viueret, & post mortem clarus miraculis. Ut claruisset etiam Carolus Bascapæus Mediolanensis, sui Ordinis Generalis Præpositus, Episcopus Nouariensis. Ut micuisset Cosmus Dosse- nius strenuus primo miles, sed religiosus effectus eius ordinis ter- tiū Generalis, & Episcopus Dertonensis. Denique sic eos com- mendauit, ut quamuis postea dirè in eos à ganeonibus & viris nequam saevitum sit, tamen tunc cum applausu recepti fuerint. Delectabatur autem mirum in modum Pontifex optimus eorum consuetudine, cibum cum illis aliquando capiebat, aduocabat verò eos ad se, særissimè in eorum Ecclesiam celebratum ibat, & vel concionabatur, vel docebat Catechismum: sèque candide Barnabitam esse (id est consolationis filium) inquietabat. Subtantis Rectoribus floruit statim, & ad pristinum rediit splen- dorem Chapuisianum Collegium, in quo humaniores litteras, Rhetoricam, & Philosophiam, necnon aliquando Theologiam moralem præstantissimè docuerunt, fuitque inter cæteros excell- lentissimus.

lentissimus & subtilissimus Philosophus Redemptus Baranzanus, qui Aniciensem Philosophiam edidit, & ex libris suis vnum ipse Francisco Salesio Gebenensi Episcopo dedicauit. Neq; haec dumtaxat egerunt, doctrinam Christianam arripuerunt statim, quā libentissimè illis commisit Salesius, & cùm antea in sola Diui Dominici æde, & diuersis facillis Catechismus doceretur; in quatuor ædes diuidi, operæ pretium fore(visum est) ex eorum iudicio, cui annuens Præf. Dominicanam sibi ædem retinuit, & Barnabitæ Ecclesiam Beatæ Mariæ Lætæ, in quam Mulieres, Diui Ioannis in quam Viri, & Diuorum Pauli & Caroli in Collegio, in quā scholarū candidati cōuenirent, dedit, assignauit. Certè ut amabat eos Magnus Antistes, sic eū illi & mirabantur & colebant mirandum quantum, Diuīque Caroli viuam in eo venerabantur imaginem. Insignis erat his dierum tractibus Prophetiæ dono Salesius, & ad eum vndique veniebatur. N. Polliens castri cuiusdam non procul Anicio, Custos; iampridem ab inimico homine ministratus timiebat suæ vitæ. Quamobrem consilium aliquod accepturus conuenit Episcopum, narrauitque timores suos. At vir Dei postquam eum attentè perspexit. Ne time (inquit) fili mi. Aggredietur te fortè inimicus, verumtamen non igne se imbui catapulta patietur, spera autem in Domino quo-niam ipse non tradet te in manum inimici tui. Recessit consolatione plenissimus Castellanus ille Polliens, cùnque reuersus insuam domum esset, non fecellit opinionem Inimicus, sed post aliquot dies ad eum dum transiret occidendum, cum catapulta retrò sepem se adaptauerat, vt transiit Polliens, dare catapultæ ignem triculentus insidiator conatus est, sed nequivit. Murmure tamen quodam admonitus Polliens adornandi fugam tempus habuit, & recordatus est eorum quæ sibi sanctus Episcopus Anicij prædixerat. Magna per vniuersam Sabaudiam laborabatur penuria, scatebat Regio pauperibus Dei misericordiana implorantibus, & Anicij multi à fame formidabant. Salesius populi sui miseratus continua consolabatur adhortationibus eos, verumtamen non cessabat pauperū timor. Semel in Diui Dominici Ecclesia Concionē habēs, cùm in hæc fortè verba irf-cidisset, esurientes repleuit bonis, & diuites dimisit inanes, nolite timere (inquit) ô charissimi filij mei. Ego ex Deo vobis polliceor, pauperes dummodo obseruaueritis legem eius, non perituros fame, sed consolatur.

*Franciscus
Barnabi-
tas Cate-
chismo de-
finiat.*

*Franciscus
pradicat.*

neque passuros ex inopia: Hæc autem sic amanter expressit, ut consolatione omnes plenissimi cohibere non potuerint impietum lachrymarum, & reuera repleti sunt bonis esurientes, nec quisquam eorum, qui tantoperè timuerant, indigentia laborauit. Bernardus Paris Ciuis & pistor Aniciensis, qui in suæ artis rebus inseruiebat Episcopo, filiam habebat infantem adhuc, quippe quæ septimum vix annum attigerat, Huguinam nominabant, ea patrem in Episcopi ædes venientem sequebatur, & vt erat in pueros facilis Salesius, dum prandium sumeret, præsentibus Barnabitis duobus, puellam ad se venientem blandè ad genas tergit, manuque arrepta, non superabis (inquit) ô filiola decimum septimum annum, illa vt erat paruula non adhibuit prædictioni animum, vt tamen postea non fefellit. Interea venere Salesio ab Augusto Cæsare Matthia litteræ, datae Lyntzij decimo quinto Calendas Aprilis, eo anno millesimo sexcentesimo decimo quarto, quibus de rebus Imperij tanquam Princeps admonebatur, vt indicta essent Comitia, quæ diætas vocant, Ratisbonæ ad Calendas Februarias sequentis proximè anni decimi quinti, quibus adesse personaliter iubebatur, vel si infirmaretur fortè, per iunctum fusissimè Procuratorem ad capienda scilicet consilia, quo pacto ab Sibeburgensis Prouincia, & Hungarici regni finibus, immortalis Christiani nominis hostis Turca arceretur. Gebennensem siquidem Episcopum Romani Imperatores semper, vt Imperialem Principem non ultimum, quandocunque de rebus grauibus agendum est, per litteras & tabellarium eo uno nomine missum, certiore reddunt, qui Tabellarius instructus Genueam primùm venit, ac ad Episcopale palatum pulsat, respondetur autem ei non adesse Episcopum, sed Anicij commorari, tunc authoritate capta de suæ missionis officio venit Anicum, & hæc vt Gebennensi Episcopo, ius in miseram ciuitatem conservare videantur, fieri volunt Augusti Cæsares, Salesius respondit vix adesse se posse, cùm humanis omnibus spoliatus existeret subsidiis, nec quidquam sibi ad pia suæ sacræ Cæsareæ Maiestatis vota restaret, præter pias preces quibus ad Deum clamare non cessaret, vt (cum Davide inquit) mitteret ei auxilium de sancto, & omne consilium suum confirmaret. Quia autem non ita pridem eum Dux Serenissimus ad Abbatiam Ripaliensem nominauerat, credidit suas etiam preces, in loci illius tam celebris restau-

*Predicit
puella obi-
tum.*

*Recipit ab
Imperato-
re litteras.*

*Episcopi
Gebennens-
ses Princi-
pes Roma-
ni Impe-
rij.*

restorationem, acceptas Duci fore, quamobrem cùm de collo-
candis ibi Cartusianis cogitasset, scripsit ad eum, & egit impen-
sè, vt eos ibi collocare dignaretur, aut in Abbatia Filliacensi, quæ
bellorum & temporum iniuriis penè destructa erat, Ordinem
adeò firmum, & erga Sabaudiæ Serenissimam familiam optimè
semper affectum, sic commendauit, vt Dux eos non quidem Fil-
liaci, sed Ripalliax collocauerit, non sine vtilitate magna, quæ in
vniuersam Caballij Prouinciam emergit. Decimo-septimo Ca-
lendas Iunij id erat, & septimo postridie festi Natiuitatis Beati
Ioannis Baptista ad inuisendum Præfulem piissimum Diony-
sium Simonem Marquemontium Archiepiscopum Lugdunen-
sem, ac postea Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, Anicio
egressus est. Marquemontius statim ac eum aduentare intelle-
xit, misso Sacerdote cum litteris, sese statim obuiam significa-
uit ad futurum, & inuitauit ad Archiepiscopale suum palatum,
honorem eum esse (inquiens) & Coronam Prælatorum. Igitur
Dominica die quarta Calendas Iulij celebrato Vesperarum Of-
ficio, multa, tum Comitum, tum Ciuitatis Procerum, turba stipa-
tus concendit in rhedam, & sancto Præfuli ad septimum aut
octauum ab vrbe lapidem in occursum venit, tum post officiosas
vtrinque officij perfunctiones assumptum eum magnifico exce-
pit hospitio. Octo dierum spatio Lugduni moram traxit Salesius,
quibus pendentibus ab vniuersa splendidissimè cultus est Ciui-
tate, Sanctorum Petri & Pauli festo conacionatus est, cùm piis il-
lis Matronis & Virginibus Marianis instituti sui audiis còram Ar-
chiepiscopo egit, conclusum est congregationem similem Lug-
duni erigendam, tandem percusso amicitiæ sanctæ fœdere, non
nisi inuitus eum Marquemontius permisit discedere. Qum rediis-
set solemnem trium ordinum Conuentum, Septembri vel Octo-
bri mense habendum in Gallia accepit, & pro suo vltra Rhodano
Prouinciarum Bugiensis, Vallis Romænsis & Gexensis,
Clero, veleum, vel ex suis aliquem adesse oportebat. Rogauit
Ioannem Petrum Camusium Bellicensem Episcopum, vt pro
iis Prouinciis loqui dignaretur, quandoquidem (inquiens) popu-
lus suus populus eius esset. Deplorabat autem miserum, in quem
ab Sæculari Magistratu reducta erat, Ecclesiæ statum, & Franciæ
optabat à Deo benedictionem, vt renasceretur in ea pietas, quæ
Divi Ludouici temporibus regnabat. Nimirum Ecclesiæ vix
quid

*Franciscus
pre Cartu-
stanis scri-
bit.*

*Franciscus
Marqu-
montium
Lugd. in-
usit.*

quidquam restare aliud, quam ut clamaret ad Dominum. Vide Domine & considera quia facta sum vilis, & iterum: Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidi gentes ingressas sanctuarium tuum, de quibus præceperas ne intrarent in Ecclesiam tuam. Sequenti festo Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis sexto Idus Septembris dum solemniter in Collegiata Æde Aniciensi celebrat. Ecce per Rimam magnæ fenestræ vitreæ, quæ in choro ad Epistolæ partem erat ingressa est candidissima columba, quæ postquam aliquantulum per totam ædem volavit, super humerum Episcopi in throno sedentis, in quo sculpta est arbor Iessæ, & in eius sic sedentis gremio requieuit, ubi ab assistentibus capta est. Stupentibus omnibus & dicentibus, sanctus est Episcopus noster, & verè sanctus, quam sanè opinionem diu conceptam continuis & interruptis virtutum actibus confirmabat. Celebratis Vesperis in laudes sacratissimæ Virginis, arrepta Columbae occasione, eam esse Columbam Dei (inquietens) & amicam illam, cuius vox dulcis, & facies decora, totamque pulchram, & formosam absque macula, tam abunde, suauiter, & pie effusus est, ut visus sit verè columbae illius habere vocem, quæ late est lata & residet iuxta fluenta plenissima. Elapsis decem ab hoc euëtu mirabili diebus ad primi lapidis iactum pro Visitationis Beatæ Mariæ templo celebrauit etiam solemniter sub potentissimis Musicorum choris, & sorores omnes communicauit, dies enim Iouis erat; tum finita Missa benedixit lapidem formatis cultello quatuor crucibus ad quatuor angulos tradidit Malliardæ Dominae à Cruce, Prosperi Malliardij Comitis Turnonij, & Sabaudiæ olim Producis filiæ, quæ eum nomine Serenissimæ Principis Margaridis Allobrogicæ Mantuae Ducis Viduæ ie- cit, in eo autem hæc capitalibus Romanis characteribus sculpta erant. Deo Optimo Maximo, Iesu Christo, Sanctissimæ Matri Virgini Mariæ Visitanti. Carolo Emanuele Sabaudiæ, Henrico Gebennesij Ducibus anno millesimo sexcentesimo decimo quarto, decima octauia Septembris, Margaride Infante Sabaudiæ, Vidua Ducis Mantue Protectrice, Francisco Episcopo, Congregationi Sororum oblatarum Visitationis Deuotioni sacrum. Plausit ad iactum pia turba, & toti Congregationi fœlix faustum que omen acclamatum est. Sed longè aliud posthac Seduni fuit. Hildebrandus Iodocus in Adriani locum Sedunensis à Valesii

ab

*Columba
iterum in
Fræcum
descendit.*

*Franciscus
primum
lapidem
Ædis vi-
sitationis
incit.*

ab aliquot mensibus electus erat Episcopus, & à Sancta Sede confirmatus; instabat autem, quo debebat consecrari, tempus, & Salesium Gebennensem tanquam finitimum & Sanctitatis fama illustrem in eam operam enixè rogauerat, & Salesius etiam cum accepta gratia promiserat. Calendis igitur Decembbris in eam rem profectus; postquam nonnulla ex itinere Tononi & Aquiani egisset, Valeiorum Prouinciam sua præsentia recreauit. Ad Pontem Morgiæ obuiam habuit cum multa Sacerdotum & Primorum turba, Cathedralis Decanum Ecclesiæ, qui eum Latina eleganti oratione salutauit, & exceptit, splendidissimè verò in urbem aduentantem electus Episcopus, cuius ipse Promotor fuit; Solemnitatis autem die ascendit in sublime pulpitum pretiosissimâ trabeâ & mitrâ insignis, & concionem habuit, de Episcopali dignitate, & authoritate tam cumulate, tam eleganter, tam efficaciter & eruditè, vt populus ingens, qui nunquam sic ornatum viderat pro sermone publico Antistitem, cum laudibus exclamauerit, fœminæ quoque, quæ pueros suos domi reliquerant, accurrebant captum eos, & super cæterorum capita quo sanctum Præfulem videre possent, eleuabant; aderant & Hæretici quamplures, qui in magni Præfulis conuersi laudes à Ministrorum sordida & insolenti grauitate auertebantur, tantamque matri cum humilitate tanta doctrinam eum de suis scrupulis & dubitationibus alloqui amplius non distulerunt, atque ita reliquum à solemnitatis actione tempus, hæreticorum conuersioni, & de rebus controuersis disputationibus, magno sanè cum emolumento Salesius insumpsit. Et quia inter concionandum ex assumpta materia de successione Apostolica in Ecclesia sancta Dei, id est, Romana tractauerat, exhortatusque fuerat populos ut eiusdem sanctæ Ecclesiæ sanctitatem, unitatem, & successiōnem amarent; è precipuis vñus diu hac de re cum ipso differuit, cūmque ille idem delegatus à Prouincia esset, ut redeuntes Præfules Archiepiscopum scilicet Viennensem Consecratorem & Episcopum Gebennensem Promotorem ad fines usque Vallesianorum comitaretur, perpetuò in itinere cum Salesio est colloquutus, dixitque hæc inter cætera. Domine rem vnam fecisti, quæ à multis annis in Ciuitate Seduñensi facta non fuerat, neque enim vñquam Catholicis concionatoribus permisum fuit, de villa vel minima agere controuersia è cathedra. Verum so-

Franciscus
Sedunum
proficietur.

Aaa

lemnitas & tua conditio acceptum reddidere sermonem tuum, ex quo proculdubio Catholici multi valde restabunt confirmatis: ceteros adhortatus es, ut ad Ecclesiae gremium redirent, & hoc sanè quantum ad singulares attinet, bonum est. Sed de tot Civitatibus & Rebus publicis, in quibus nemini Concionatori Catholico prædicare, sed nec immorari, nec loqui licet, quid fiet? & quodnam remedium siquidem inter nos Helueticos, in tota Germania & multis etiam Galliae partibus integræ sunt Civitates hæreticæ, & hæresis in rationem Status transit, nec ullæ vel minima spes conuersionis affulget: & Hæretici omnino pacifice viuunt, nec ullus est qui eos vel tantisper disturbet, profundissimum inuenere locum in corde Salesij hæc prudentis viri verba, nec ea unquam ejcere potuit, quin imò hanc demum formauit conceptionem. Verum equidem si sic relinquuntur Heluetij, Tigurini, Basileenses, Bernenses, aliquique fœderati, idemque de Anglia, & aliis Regionibus, nunquam conuertentur, immo vero Religionem suam statui iungentes illam cum hoc stabilient, & quemadmodum ab assuetis non sit passio, ita cum antiquitate hæresis illa ultra quidem non proficiet, sed quod magni est momenti, ultra etiam non deficiet, & erit in nobilissimis illis Europæ partibus Paralysis incurabilis. At vero quodnam remedium? Sic secum perpendebat Salesius. Et quidem remedia utilissima excogitauit, sed quæ minimè promulganda, Apostolicus apud Serenissimum Ducem Nuntius eorum conscius factus est, An Apostolicæ Sedi proposita fuerint, ignoratur: Ceterum Salefij manu propria scripta adhuc extant, & utinam ad ea vellet Apostolica Sedes attendere. Exhibebuntur autem quotiescumque, vel opus fuerit, vel ipsa iubebit; neque enim omnia vulgo tradenda sunt. Decimoquarto Calendas Ianuarij Seduno rediit, & quinto Calendas Februarij anni millesimi sexcentesimi decimi quinti ad fundandam notiam Coloniam Marianarum Sororum, Fremiatam, Fabram, Peroniam Mariam Castelliam, & Mariam Amatam Blonnayam Lugdunum misit, ad petitionem nobilium aliquot Matronarum Lugdunensium, quæ eo uno nomine Rhedis venerant, quo hyeme, cum miser quidam laceris omnino vestibus eum forte in proxima graduum domus porticu deambulantem solum reperisset, petiisse Eleemosynam. Pius Episcopus statim subligaculum suum depositum iuit, cum nihil aliud penes se haberet

Francisci
cogitatio
pro redu-
cendis ha-
ereticis.

Franciscus
dat pau-
peri subli-
gaculum
suum.

beret in promptu, & pauperi dedit, stupendo Christianæ Beneficentia amore, & amoris Diuini studio; sed qui tunc de Diuini amoris scribebat effectibus, non poterat quin erga proximum suum eos demonstraret. Mirum autem quam inique ab hominibus nequam tantæ vir perfectionis, his pendentibus fuerit diuexatus, & iterum mirum quod viri è præcipuo Magistratu, Principisque consilio, multis ei præterea obstricti nominibus eum diuexauerint. Marianarum Sororum ex vna parte, & fratrū eius Bernardi Baronis Salesij Torentini, & Iani Equitis Melitensis in primis ex alia occasione id fuit, impudentissimis calumniis, Nemorosij Ducus optimi alioquin Principis aures ab impiis illis impletæ sunt, & innocentissimo Præsuli omnium malorum causa imputabatur. Ipse impositorum criminum depulsionem à tempore expectandam ratus, de cedula calumniatoribus per aliquot dies vrbe cum fratribus consilium iniit, recessitque in Salesianum Castrum donec furor Principis pertransiret. Verum tamen reuocauit eum Quadragesimale tempus, necdum cessaverat quassatio: vnde mox ad Amicissimum Fabrum scripsit. Redux Salesio vbi hilariorum dies pertransiui, redditum nostrarum nimis iam veterum tribulationum per calumniam in fratrem meum factam inueni, ludus mihi & risus essent hæc omnia, nisi iratum & indignatum Dominum viderem. Intolerabile hoc mihi est, qui tot habeo inuiolabiles hoc pro Principe affectus, & cuius olim suauiter bonitatem degustavi. Tam multi errant, verberant, occidunt, grassantur & est illis illa clementia refugium. Fratres mei nec mordet, nec calcitant. & inclemētiā opprimuntur. Quid infertur eis mali nec tibi: aiunt impij: rapitur pretiosissimum quod habeamus bonum: Principum nostrorum gratia, & post hæc dicitur. Quid infertur vobis mali? Charissime frater, fieri ne potest, vt amet me Princeps ille, qui (vt videtur) delationibus sibi in fratres meos factis delectatur, cum semper meras & nefarias esse calumnias cognoverit? nihilominus tamen, eas recipit, credit cum singularissimæ indignationis demonstrationibus. Crimen est vbique terrarum proximum odio prosequi. Hic eum amare crimen est. Crimini dantur Domini Collaterales viri ab omni probro immunes, authoritate extraordinaria, ea tantum ratione, quod eo me amore prosequantur, qui omnibus meæ conditionis debetur hominibus. Omnipotens mihi frater, gloriari à te amari, & pro te affici, at quandoquidem tanta est infelixitas mea, ta-

*Franciscus
peccata
persequu-
tione ten-
tatus.*

A a a 2

ceamus deinceps, Deus & corda nostra id tantum sciant, & aliqui amoris secreto digni. Mitto ad te apographum Epistolæ quam scribo ad Dominum, vide si debeat, aut possit dari. Quamvis enim hæc me maximè res afficiat, nollem ipsum irasci, neque enim volo te amplius eius offenditionem incurrere. Veniet aliquando dies illa, qua amare me nemini probrum erit, sicut eorum, qui me singulariter amant, nemo vñquam probrum meruit. In his vltimis verbis confidenter, & absque hæsitatione scriptis spiritum prophetæ habuit. Hæc autem inter alia scribebat ad Principem. Malum est noctis testimonium, Domine, & negotia perambulantia in tenebris obnoxia malis occurribus, de quibus nemo respondere potest, sed miseri illi probi homines qui ex Amplitudinis tua gratia redierant, probabunt se noctibus illic fuisse alibi, & tæderet eos summoperè, nequitiis illis, vel confessisse, vel fuisse cooperatos, alias ab ipsis insolentias nullas intellexi, quia reuera nullas commiserunt. Permitte vero mihi, Domine, prudentem hanc libertatem, qua ex officio meo in omnes vi debeo Papæ, Reges, Principes huic malo obnoxij sunt, ut accusationibus & delationibus sæpe decipientur. Aliquando rescripta dant ex obreptione & surreptione emanata, ideò ad suas Curias, Senatus & Consilia remittunt, ut auditis partibus videatur vtrum tacita fuerit veritas, aut falsitas proposita ab impenetrantibus, quorum conditiones ad accusations & delationes ab congruo examine, sine quo Mundus, qui abundat in iniquitate, omnino æquitate careret, eximendas inanes sunt; Principes autem hanc contra ire methodum minimè possunt, obstricti enim sunt sub æternæ damnationis pœna. Accusaciones aduersus miserios illos afflictos, & aduersus fratres meos Amplitudo tua recepit. Ex æquitate fecit, recepisse, si non nisi intra suas aures recepit, at si recepit intra cor condonabit mihi, si cum non tantum humillimus eius sim seruus, verum etiam amansissimus, & maximè affectus, quavis indignus Pastor dicam ei, offendisse Deum, & obligari ad poenitentiam, etiamsi accusations illæ veræ escent. Nullum enim verbum, quod in præiudicium proximi sit, credi debet, nisi prius probatum fuerit, & vero probati nisi per examen auditis partibus nequit. Quisquis tibi loquitoraliter Domine, animæ tuæ proditor est. Et accusatores fide digni sint, quantum volueris. Admitti tamen accusati ad defensionē suam debent

Franciscus
de se pro-
pheta.

Intrepide
scribit ad
Memoro-
sum.

Verba di-
cta Prin-
cipibus.

debet. Magni Principes arces nunquam & munera nisi fide dignis confidunt, sed neque propterea securi sunt, falluntur enim saepè, & qui heri fideles fuerint, hodie infideles esse possunt, sicut illi, qui hos, miseros accusarunt per præcedentes actiones, acquirere sibi potuere fidem, quam tua Amplitudo dedit eis, sed eam perdere merentur deinceps, quandoquidem abutentes ea falsas adeò accusationes contexuerunt. Subiicit & alia fusè quibus crimén repellit & innocentiam charissimorum fratrum probat. Aliiter autem exorta graui in Congregationem Marianam tempestate se gescit, nam floccipendenda esse maleuolorum & obtrictatorum verba (inquit,) veritatem tandem aliquando eruptiram, mentiri enim iniquitatem sibi ac porrò ranarum esse coaxationes importunas quidem, sed præterea nihil, canum in Lunam latratus. Animi tranquillitate & maledicentiæ contemptu puniendos impios. Quamvis non deessent viri prudentes, qui ut exurgeret in ira sua consulerent, & peccatores illos terræ in matutino interficeret. Exurrexit tamen fortiter, & magnanimitter ad defendenda Ecclesiæ suæ iura, aduersus Sessellienenses. Horum Prioratus Cathedralium Canonicorum Collegio perpetuò vniuersus est, & eius ratione Decimas ex iure debent, quarum persolutionem, cum diu negassent, frustraque Sanctus Episcopus in reductendis ad eum illis laborasset, omnesque viri probi cum eo, demum manu forti & brachio extento in Senatu Burgundiæ negotium arripuit, scripta ad intimum sibi Præsidem hac Epistola, Aperto tecum pectore loqui volo, Mi frater, (sic eum appellat) cum quo enim igitur? A quo hoc Episcopali munere fungor nihil ita me afflxit, ac Motus iste Consulum & Incolarum Sessellienium diebus præteritis factus contra pietatem & Iustitiam, litigant cum Capitulo meo ratione Decimarum, quas persoluere non debere prætendunt, nisi ex triginta frumentariis fascibus unum, & quod ad vinum spectat, nisi ex sexaginta equi oneribus unum. Controuersiam hanc conatus sum, amicè componere, perperam verò: neque enim boni isti incolæ sententias ullas, expeditas rationes, nisi ad eorum voluntatem deueniatur, subire volunt. Pendente lite vim sibi magis fore propitiari quam iustitiam arbitrati sunt, & post multas minas id tandem fecere, quod uti spero Proiudex Bellicensis exposuit. Nisi fallor extremus fuit officij Magistratibus debiti con-

*Franciscus
Ecclesia
sua iura
tuetur.*

temptus , & turbulentia nimis animi in Curiones & Ecclesiasticos concitatio. Et affliger sanè , nisi reprimatur hæc violentia, cresceret enim quotidie, & affliger prætereà si hæc seditio castigetur, quia seditiosi Diœcesani mei sunt, & filij spirituales. Pensatis omnibus cupio secundùm , quoniam tandem afflictione opus est filiis, vt corrigantr, & Admonitiones frustrà fiunt , & satius est tribulationem eorum temporalem me deflere, quām si in æternum sese darent præcipites. Multi probi locorum illorum homines tumultum illum improbant, & molestia ex eo afficiuntur, ne quiuere tamen torrentem distinere. Actus ergo ab officio meo duos istos Canonicos mitto : testes sunt plusquam oculares patrati facinoris, præsertim Philibertus Roges incomparabili vir pietate Theologus, & Diuini Verbi prædicator eximius, in quæ commouerunt fœminas , vt eum in Rhodanum deturbarent, tanquam si malè in omnium famam loquutus fuisset , vnde excusans se, Hei ! inquit, timebam inter huiuscmodi homines tantoperè, vt quamuis per totam vitam meam malè fuisset loquutus, tunc probè tacuisse. Denique nimis publica videtur mihi hæc insolentia, vt dissimuletur, nimis molesta & fastidiosa, vt impunita remaneat, nimis periculosa, vt non reprimatur. Committo omnia tuæ prudentiæ , & rogo te , sic velis agere, vt Ecclesia mea in suis iuribus subsistat , & deinceps homines illi in officio suo remaneant. Hæc ille. Sed quamvis à domesticis eius venire dici posset hæc afflictio statim tamen eum magis domestici affligere perrexerunt. Dynasta quidam insignis arbitratus eum Nobili cuidam fœminæ, quæ in Monasterium Visitationis receperat, persuasisse, vt iura aliquot, & pecuniarum summam Congregationi remitteret, cederetque, cùm ipse aliter deberi sibi illa omnia autumaret, nullum exprobrationis, omisit genus, nulla indigna & probrosoa facinora prætermisit in sanctum Præfulem, qui tamen omnia flocci faciens , immotus perficit, & vide Domine (inquit) ne fortè ex falsis delationibus hæc agas, inquire de veritate primùm quām irascaris ? ego enim sciui quid vellet ea Mulier ? verumtamen facti author minimè fui. Intentauit minas Turbuletus ille. At sanctus. Age, ait, pacificè, in neminem valent huiusmodi minæ, at si fortè valerent, fallereris tamen apud me, neque enim eius sum conditionis , vt probrosos hos à tui similibus actus tolerare iustitia debeat. Porrò iratus vir militaris mansuetum

*Indigna in
Franciscū
facinora.*

*Eius mā-
fuetudo &
fæcitus.*

suetum & tranquillum reliquit Antistitem, cùm successit non modestior. Is potens erat, & in Militia sancti Ioannis Hierosolymitani, seu ut nunc dicitur, Melitensis, Beneficiarius Eques. Seruum habebat, quem extra Gebennensem Dicecsem ad sacros Ordines promoueri curauerat, & cui tunc vacantem Parœcialem Ecclesiam in Curionis munus procurabat, sed præsentatum solitoque tentatū examine tanquam indoctum, ac (quod peius) non ita probis moribus, Salesius reiecerat. Ille igitur iracundia excæcatus, postquam nihil non indignum effudit, tandem in hæc verba deuenit. Si nullius ego sum apud te considerationis, deberes saltem cruci quam gero, honorem reddere; & Salesius subrideñs, quomodo, inquit, crucem non venerarer, cum & ego eam etiam geram, & ad ipsius defensionem librum composuerim? Elinguem & confusum hæc verba prolata suauiter, virum alioquin violentum reddidere, qui impetrata facilè deinceps insolentia suæ venia modis omnibus, optimum Præfulem coluit, quem offenderat; adeò magnis per hæc tempora angustiis Salesius ad virtutem exercitabatur, præterquam quod stupenda benignitatis ex pio in proximum animo studiisque opera quotidie exercebat; nam cùm magna esset annonariæ rei difficultas, languerentque plerique fame, ipse bis in hebdomada omnibus ad ostium suum venientibus amplissimam stipem curabat erogari, diebus item singulis siebat idem, quamvis non ad destinatam horam: & prætereà quia multi in ciuitate verecundi pauperes erant, acceptis ab Confessariis eorum nominibus viginti quatuor modios frumenti distribui iussit, & modius triginta & trigesima quinque florenorum valoris erat. Planè ob tam eximios actus cœlestibus eum sæpenumerò suavitatibus Diuina bonitas remunerabatur, & torrente voluptatis potabat eum, quo tempore præsertim ad libri sui de amore Diuino compositionem calazum capiebat, fatigata cacodæmonis inuidia, & tenerè adeò suavitates illæ erant, ut cogeretur plerumque ad tergendos oculos scriptiōnem interrumpere, aliquando etiam abundantissimis lachrymis chartam madefaciebat: solemnis, hæc fuit Dei erga seruum suum dignatio. Octauo Calenpas Aprilis, quo die Incarnationis Dominicæ stupendum Mysterium sub Annunciationis Beatissimæ Virginis nomine Ecclesia celebrat, è Concione in Ecclesia Collegiali habita redux, sub vesperum recitandi rosa-

*Franciscus
quam item
mæsuetus.*

*Eius in
pauperes
charitas.*

*Consolatur
eum Deus.*

rīj causa solus in cubiculo relinquī voluit, cūmque recitasset, circa tantum Mysterium, ad cubitale suum precatoriū ante Crucifixi effigiem, meditabundus in genua procubuit, & ecce post aliquot momenta decidit in eum sub visibili specie Spiritus sanctus, Igneus, scilicet globus, in multas flammulas mox diffusus, quibus hinc & inde, sursumque & deorsum opertus, circumiectus salubri viuicomburio, & innoxiiis ignibus exagitatus est: ut autem cecidit glans illa ignaria, statim ipse exiguo pauore apprehensum se sensit, quem tamen mox depositus, & tanta cœlestis amoris dulcedine est imbutus, vt defint verba humano ori quibus exprimi possit. Substitit, toto vultu ignem spirans, & calida aliqua valeudine tentato similis cùm amicissimus ei & familiarissimus frater Ludouicus Toparcha Tullianus, vt sèpè solebat, intravit in cubiculum; Et valēsne, inquit, Domine? Ego ex vultu inflammatu, non ita benè te habere coniicio. Cui ille, Minime (ait) doleo, ex Dei gratia. At ne vim tibi facias (stibiciebat frater) interim dum seruos aduocabo. Ad verba properantem reuocauit, & noli (inquit) mi frater vocare quemquam. Ego quid habeam ingenuè referam, aut potius quid acciderit mihi, sed fidem da nemini te id reuelatum, secretum enim est Domini, tum coepit enarrare omnia, totusque narrando velut trepidabat. Et Tullianus ab illis temporibus peculiari quadam reverentia sanctum fratrem coluit, eiusque actiones sedulò annotare coepit. Abstinuit autem vir Dei ea nocte à cibo & potu, neque enim quidquam aliud agere possibile fuisset quām in diuinis illis voluptibus suauari, & licet id ignorauerint serui, conjecturist tamen euenisse ei aliquid à Deo, vt sèpè iam aduerterant, assequunti sunt. Quadragesimam coram eo concionibus translegerat Ludouicus Rivierianus ex Ordine Minimorum, & Sanctitatem suspexerat. Feria tertia Paschatis, qua solent Concionatores valedicere populo, sic dimisit Anicienses. Quodnam vobis fertum dabo abiturus? Quodnam vobis speculum relinquam? Accipite Anicienses Praesulem vestrum, respicite in eum, sit ille vestrum exemplar, sit fertum, sit speculum, imitatores estote suarum virtutum, est enim Sanctus, & iterum dico Sanctus est, ipsum Salomon compararem, verumtamen plusquam Salomon hic, dicam porro. O tērque quatérque beati Anicienses, qui tanto fruimenti Episcopo, potestis dicere quod Regina Saba de Salomone asseruit,

*Globus
igneus in
Franciscū
orantem
cadit.*

feruit, secundo Paralipomenon capite nono. Beati viri tui , & beati serui tui, qui assistunt coram te omni tempore , & audiunt sapientiam tuam. Demisit oculos , vir Sanctus, hæc audiens , & erubuit, ac post Concionem vocatum Riuierianum, acriter (si tamen ex suo genio poterat) corripuit, ob profusas laudes immetas. Neque enim Sanctus sum(ait) utinam essem. Ad quid verò me Salomoni comparare? Siquidem Egregius Salomon. Hei mihi: si meam scires miseriam omnino aliter proferres. Verumtamen Riuierianum hæc dixisse nunquam penituit, & omnis populus suum facile symbolum ad vera verba tulit. Æstatis reliquum Salesius compositioni libri dedit , cuius aliquot semper capita, vel cum Tulliano fratre , vel cum Philippo Coësio Sanca-thariniano, aliisque Cathedralis sive Canonicis relegebat. Semel cùm venisset Renatus Faber Magni Antonij filius, Valbonius, Senator Sabaudiensis, & in Gebennesiano Auditorio Præses, ex aliquot aduersis negotiis interius angustiatus, consilium & consolationem accepturus, ductus est ab sancto homine Prophetiæ spiritu agitato in Musæum, vbi lecto uno aut altero ex capitibus libri, quidquid habebat in animo explicatum vidit , crediditque interiora cordis sui ab eo penetrata , nondum enim quidquam declarauerat, cum in conclave duceretur, recessit porrò consolazione plenissimus, & Salesius Pridie Calendas Septembribus Tononum profectus est , vt ibi Clericos regulares sancti Pauli stabili-ret, quod tertio Nonas effecit, remisso eis Prioratu Cötaminensi cum omnibus iuribus , fructibus , redditibus , & pertinentiis (vt aiunt) vniuersis tanquam sanctæ Domus membro, cui deinceps annexi & incorporati sunt. Reservata tamen eidem Domui iurisdictione Getensi , & nominatione Iudicis Castellani Curialis & procuratoris officij , cum his oneribus , vt Patres Barnabitæ Gymnasij curam habeant , teneantque ad humaniores litteras quatuor Professores , qui usque ad Rheticam inclusuè doceant, vt Pueros Seminarij instruant , non alant , vt in Diuui Augustini Ecclesia diuina officia secundùm suas Constitutiones celebrent, Confessiones audiant, Catechismum doceant, & vt mos est, concionentur. Quamobrem eis Ecclesiam, Domum, Aream, hortos , & Cæmeterium sanctæ Domus remisit. Ita autem sanctæ Domui annexi sunt, vt deinceps in eius Consilio post Patres Capucinos locum, sedem, & vocem habeant , in persona tamen

*Franciscus
Fabri pro-
phetice co-
solatur.*

*Franciscus
Barnabi-
tas Tonon-
ij collo-
cat.*

B b b

Superioris tunc temporis existentis, & socij, quem maluerit: de reliquo ad omnia Prioratus onera obligantur, & cum videbitur docendam esse Philosophiam, aut Theologiam, Tenebuntur iidem Patres ex proprio Ordine Professores habere, & præter solitos annuos reditus dabuntur à sancta Domo vnicuique quinquaginta ducati. De nonnullis aliis conuentum est, quibus omnibus subscripterunt, præter ipsum Salesium Motorem & authorem, Vespasianus Archiepiscopus Viennensis, Cleriadus Gebenensis, Thomas Bergiera, Blonnayus, Claudius Magninus, Petrus Boiatus, Thomas Malpellus, Ioannes Castillio, Parvus Ioannes, Mauritius Aurillio, & Iustus Guerinus Barnabita. Illustrauit Tononensium Vrbem faustus hic Doctorum & Religiosorum hominum aduentus, & toti profuit Caballio; sed & patribus illis procurata ab sancto Præfule duo loca Anicum & Tononum fœcundissima fuere Seminaria, ex quibus in Galliam vniuersam breui emerserunt: Dum hæc aguntur, Dionysius Simon Marquemontius Archiepiscopus Lugdunensis visitationis Officium reciprocum erga Salesium meditabatur, & erat quæ eum etiam commoueret causa, quippe de sororibus Visitationis Beatæ Mariæ cum sancto Institutore conferre putabat operæ pretium, censebatque ad perfectiorem statum immutandum nonnihil esse. Itaque tertio Calendas Nouembris Anicum appulit, effusa est in eius aduentum cum Salesio vniuersa penè ciuitas, nullumque honoris genus erga tantum Hospitem prætermissum est. Calendis Nouembris Sanctorum omnium festo Cathedralem Ecclesiam suo solemnī sacrificio & concione exornauit. Patribus autem Barnabitis in primis insigne suæ benevolentiae testimonium exhibuit. Sed dum longiorem moram trahit, non prætermittenda res in Salesij Sanctitatem euenit. Vacabat Parœcialis quedam Ecclesia tunc temporis, & concursus habendus erat. Ad Diem & horam examen iubituri Doctores multi comparuere, & inter eos vir Nobilis Ecclesiasticus, sed qui litteras ab ultimis finibus salutauerat. Is Principum litteris tantum filius iactabat se de Beneficio indubie obtinendo, & immodico ob Nobilitatem suam fastu efferebatur. Protestabatur autem in primis respondere se velle ad omnia lingua Gallica, & dummodo interrogaciones idiomate Latino non formarentur. Accidit ad aperturam libri Missalis explicandum esse locum illum Euangelij Matthæi vigesimo,

*Marque-
montius
Lugdun.
Franciscū
insipit.*

simō , immò & Euangelium Missæ integrum (vt solet) in quo Mater filiorum Zebedæi petit à Domino pro filiis suis sessionem ad dexteram & ad sinistram in regno eius, cui aut quibus Dominus responderet , nescitis quid petatis. Ne verbum quidem rectè traduxit stolidus ille , & nihilominus ferocibus dictis insultare non desistebat, cùm nemo tota aula esset, qui in risum & miserationem simul non effunderetur. Tunc Salesius. Vt Domini verbis utrū, nescis quid petas, (ait) Beneficium quidem possidere potes, & de redditibus saginari , at animarum Curā rectè incumbe re nequis, quandoquidem tam exigū doctus existis , itaque Beneficium illud Curionum non est meum dare tibi. Non enim dator sum Beneficiorum, sed dispensator ; ideo inter magis idoneos dispensare debeo. Siquidem Doctori eximio Beneficium illud venit , & Reprobatus Ecclesiasticus in iram versus minas intentare cœpit, & scripturum se ad Principem dixit, spretas fuisse eius litteras; sed hæc omnia inter auditores & spectatores in ludibrium abierunt. Non tamen insolentiae suæ temerarius homo modum imposuit, nam post aliquot dies stanti in choro ad hemicyclum suum, Dominica quadam die , dum celebrarentur Diuina officia, sancto Præsuli non erubuit , sed nec dubitauit libellum famosum mille refertum conuiciis porrigere. Contempnit indignum ac horrendum facinus Mitisimus Antistes. Cum tamen Canonicorum vnius scriptum illud maledicuum legisset, scelere ad Capitulum delato grauiter ex iustitia in reum procedebatur, & exhibat breui damnatorium iudicium, nisi Episcopus ipse , qua erat Sanctitate , precibus etiam erga Capitulum suum usus fuisset, vt concepta & scripta sententia oblitteraretur. Plus etiam fecit : eidem enim, non ita multò post, honorificentissimum munus pro sua conditione apud Serenissimos Principes, sponte procurauit, & continuis deinceps favoribus est prosequutus, unde per vniuersam Sabaudiam inualuit prouerbium, offendendum esse Salesium, vt ab eo omnis generis beneficia haberentur, sed reuera in illa Christi imitatione de dilectione inimicorum vir nunquam satis mirandus excellebat, neque enim ullus ullam vel minimam in eo vindictæ notam vñquam obseruavit. Marquemontius Sæcum pronunciauit, ac deinceps, vt talem coluit, nec eum quantumuis Archiepiscopus , Patris vocare nomine est de dignatus. Multa inter tam præclaros Pontifices pro Congregati appellatur.

Franciscus
quād iu-
stitia ob-
seruator.

Francisci
patientia
& mansue-
tudo.

Franciscus
de Marque
montio
Sanctus
appellatur.

B b b 2

tionis Marianæ bono acta sunt, in primis autem conclusum obseruandum esse à sororibus omnibus claustrum, & apud Apostolicam Sedem supplicandum uti Congregationem illam in religiosum ordinem erigere dignaretur. Quibus omnibus sic recte conceptis, redditum Archipræsul adornauit: Sed ô lubricas hominum mentes! Penè Aniciensem situm cognouerat, cum statim ad Serenissimi Ducis aures delatum est, eum cum Salesio versari, & Dux quidem suspicionem quam anteà prorsus repudiassè videbatur, resumpxit, scripsitque ad Sigismundum Atestinum, Marchionem Lancænam Sabauidæ Gubernatorem, ut sciret à Salesio omnia quæcunque egerat Marquemontius Archiepiscopus Lugdunensis: & Marchio statim paruit, tabellariumque ad Salesium misit. Si miratus fuerit Salesius suspicionis vanitatè dicere superfluum est, & tantum abest ut turbatus fuerit, quin potius vix à risu abstinere potuit: respondit tamen non mora Marchioni in hanc sententiam. Deum & eius Angelos hac in occasione respicio, ut nihil nisi cum ea quam debo veritati reuerentia h̄ic dicam. Ab Aduentu Reuerendissimi Lugdunensis Archiepiscopi in suum munus, favoris ille litteras ad me scripserat, quibus obsecrabat ut sanctæ secum amicitiae fœdus inirem, ad veterum primitiæ Ecclesiæ Antistitutum imitationem, in quibus cor. vnum erat, & anima vna; qui que per reciprocam inspirationum, quas è cœlo recipiebant, communicationem alter iuubat alterum, & portabat onus; in primis autem cum vicini erat. Et quia quod ad Ordinem ipsum antiquior, venturum se ad me scribebat, ut ex ea quam in nostro munere habere possum experientia proficeret, hæcque & similia alia stupenda humilitatis & modestiæ verba subiiciebat. Ego huic honori præueniendum ratus, cum Præsulum Francorum primus ille sit, ego vero postremus, ad eum inuisendum Lugdunum profectus fui, ut scis, & ille Visitationis mutuum reddere ex sua comitate voluit, occasione capta eius quam per suam Diocesim faciebat Lagnieij, Sanctandreae, Groleæ & aliis locis in quibus iam diem habebat vnum ex tribus, qui hinc Lugdunum usque sunt. Et Aduentum quidem eius nisi pridie ignoraueram, licet enim iam à diebus sex Iacobus Demedio ex hac Prouincia oriuendus, sed Lugduni in sancti Nicetij æde Canonicus scripsisset, autem se, Archiepiscopum Visitationem suam huc usque extensus,

*Franciscus
apud Ducem
criminibus
onstratus.*

*Francisci
ad Mar-
chionem
Lanceanum
Epistola.*

surum, nihilominus ambigebam valde, quapropter seruum à pe-
dibus me de omnibus certiore redditurum miseram, qui die
Iouis tantum redierat, & Archiepiscopi aduentus die Veneris
fuit. Non clam autem venit (ut solent qui de rebus odio obnoxii
agunt) sed ad omnium scientiam & conspectum, secundumque octo
duxit homines Equites, inter quos alicuius nota nullus erat pre-
ter D. Ioannem Claudium Villanum Doctorem Theologum &
Concionatorē per celebrem, Rossillione non procul Sam-Ram-
berto oriundum & D. Remundū Eleemosynarios suos. Iстic au-
tem res nullas sacerdtales, quae nisi fallor nobis ambobus naufragia
pariunt, nec Ecclesiasticas egimus, aut diximus, ast purē & sim-
pliciter de munera nostrorum officiis, de Ecclesiasticis ritibus
aliisque huiusmodi rebus merè spiritualibus loquuti sumus. Ex-
cellentissimas duas habuit Concessiones, vnam quidem in Ecclesia
Cathedrali, alteram in Barnitarum Collegio die Diuo Carolo
festo, pietate & zelo plenas. Variis in locis Missam quotidie cele-
brauit, & de nullis nisi vocationi nostrae congruentibus negotiis
vnam tractatum est. Non parum me tibi deuincies, si Ducent
hac de veritate certiore reddas, honorem illi meum famam
que oppignerō, & Deo scienti conscientiam meam & salutem.
Et si permittis, dicam tibi in spiritu libertatis, natum me, educa-
tum, instruētum, & brevi tamen factum in solida erga Supre-
mum Principem nostrum fidelitate, cui me præterea mea con-
ditio, & quæcumque tandem fieri possint humanæ consideratio-
nes arctissimè ligant. Ego & mei omnes essentialiter Sabaudi fu-
mus, nec quidquam aliud esse scirem. Itaque ignoro penitus
quamobrem suspicionem dare vnam possum, præsertim cum
sic hactenus vixero. Ex tua mihi gratia polliceor Suę Celsitudi-
ni satisfactum iri, nihilque amplius huius suspicionis futurum,
quæ bonum Archipræfulem afflictione cumularet, multò magis
quam me, qui cum tempore & occasionibus fidelis semper agnosc-
car. Planè forte a animum & nullis fractum aduersitatibus ibi
videre est. Perrexit cum Marquemontio de rebus Congregatio-
nis Marianarum Sororum conferre per litteras, & magnum ali-
quid ex eius consilio moliri, sed interea dum Diuino spiritu am-
bo agitantur, prodiit in lucem liber Angelicus, ac omnibus vel
præstantissimis excelsior Epithetis, de Amore Diuino. Qui enim
amplitudinem operis, grauitatem materiei, & texture artificium

*Franisci
liber de
amore di-
uino in lib.
cē prodit.*

B b b 3.

volet perpendere, nunquam eius condignum valori pretium dabit; ibi tanquam in sacris tabulis, vir Dei, historiam natuitatis, progressus, labis, operationum, proprietatum, prærogatiuarum, priuilegiorum, & excellentiarum Diuini amoris repræsentat tanta cum præstantia, ut scriptores omnes, quotquot extitere, procul dubio superet, & futuris omnem ad tantam attingendi perfectionem spem amputet, & auellat. Dici potest liber ille perfectissima Theologiae summa, in qua voluntas cæteris purgata affectibus, in scientia sacri amoris currit, & discurrit; & vbi non ut in aliis summis Theologicis diuinæ pulchritudines & perfectiones ut ad intellectus nostri comprehensionem accommodari queant, restringuntur, sed voluntates & amantis animæ potentie ad diuini amoris amplitudines, & altitudines dilatatur, & eleuantur. Nihil ita occultum & mysticum fit inter castos Sponsæ formosæ, & cœlestis Spōsi amplexus, quod non explicet, & declareret excellenti adeò & sancto modo, ut quamuis diuulgatus minimè tamen prophanetur. A natura tam congruas haurit similitudines, tam appositè eas applicat, ut eam solam ob rem videantur ex res à Deo creatæ, Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt visibilia & materialia, adeò reddit intelligibilia, ut nihil ad perspicuitatē addi possit. E Theologiæ scholaſtice spinis, & tribulis rosas carpit, quas absque spinis lectori exhibit. Materias scholasticas adeo pertractat mysticè, mysticas adeò amanter, amatorias adeo castè, ut nescias plūsne scientiam, an prudentiam, an sapientiam, an charitatem, an puritatem doctissimi, sapientissimi, amantissimi, & castissimi authoris mirari debeas. Eam habet styli elegantiam, ut accuratissimus in eo censor, vix, ac ne vix quidem mordere queat. In eo autem libro seipsum planè describit, nec qui ingenium eius, & animam abstractam volet agnoscere, ad alia recurrere debet quād ad librum illum; fecit enim acutissimè Salesius quod docuit, immò docuit quod fecit, veréque speculum fuit, quòd receptos diuini amoris radios per reflexionem transmisit. Cæterū non omnibus datum est librum illum intelligere, nisi quibus à Patre lumen, & non omnes capiunt verbum illud. Aquilini oculi habendi sunt, est enim sol micantissimus, gustus purus, & à terrenis minimè cibis depravatus, est enim manna absconditum, quod nemo cognoscit, nisi qui recipit, & nemo recipere potest, nisi mentem habeat benè erga nūmen

*Franciscus
seipsum in
libro suo
descripsit.*

men affectam, vacuāmque vitiis, vel saltem ad Diuinorum charismatum receptionem benē dispositam. Generalem omnium applausum tulit & admirationem. Patres Societatis Iesu ad Sanctorum Patrum Ordinem eum retulerunt. Bruno Affringuius Carthusianus, qui viso Introductionis libro ad Salesium scriperat, vti nihil præterea deinceps scriberet; viso isto nouissimo rescripsit, vti ad maiorem Dei gloriam & animarum salutem scribere non desisteret. Habuerunt eum statim Theologi omnes, & à Doctoribus præsertim Sorbonicis Parisiensibus eam laudem tulit quam merebatur, vt scilicet, cum libris Augustini, Hieronymi, Ambrosij, Gregorij, cæterorūmque Doctorum Ecclesiæ pari passu procederet. Ac quod ad Francos Nobiles attinet, ob illustrē hcc opus pro iis Renatus Grossus Sanioricianus Eques torquatus de viro Nobili nobile testimonium exhibuit, ludens ad Anagramma FRANCISCVS DE SALES. SAL ES, FRANCIS DE-
CVS. Hos tuos argutos Sales (inquit) Salesi, qui Sal es amoris Dei, Franci non odio habebunt; quia Salem, amorem, & humanitatem præ cæteris habent; non odio habebunt feriò, bis feriò, bona fide, & veteri Gallico candore habe dictum, quia quidquid falsum aut salubre in oratione, id proprium Francorum est; Francorum inquam, qui non calliditate aut robore, sed pietate ac Religionē omnes gentes nationēsque superant: Non odio habebunt Salesium. Quin imò Francisce, vt flumina per se dulcia cùm in mare veniunt salescunt, Francicum salem huius operis purum nitidumque Francis decus esse, & à Francis secus omnium amantium dulciter amari, in eo cum sit amari nihil, qui non vident, illis non solum animum pro sale datum, sed sale conspersos ne putrescant, censete vos qui estis Sal terræ, vt sacra pagina docet, & qui, vt veterum opinio fuit, sacras facitis mensas Salinorum appositu. Iacobus quoque Magnæ Britanniæ Rex, qui tantoperè librum Introductionis laudauerat, lecto isto teneri se desiderio magno dixit authorem videndi & cum illo conferendi, nec fieri posse quin magnus esset, obiurgasseque dicitur suos Episcopos quod nullus eorum his de rebus cælum prorsus & Angelicam mentem sapientibus hucusque scripsisset, vel scribere auderet. Miram sanè in hæretico de Romana doctrina Sententiam! Salesius his auditis. Hei (inquit) Quis mihi det pennas sicut columbæ & volabo ad Regem illum, in Magnam Insulam illam

*Francisci
apud No-
biles Gal-
los fama.*

*Francisci
in Anglia
zelus.*

illam densa errorum caligine circumiectam, Insulam inquam, quam olim Sanctorum Patriam Boni omnes appellabant. O viuat Deus. Si permittat Dux Serenissimus, surgam & ibo in Niniuem. Regem alloquar & dicam ei, etiam cum periculo vita mea verbum Domini, verbum quod fecit ad mille generationes. Deflebat bonus Antistes tanti Regis & regni misericordiam, sequi peculiari quadam propensione in illius amorem & salutem ferri aiebat, nec unquam de magnis illis siue Praesulibus Anselmo, Thoma, siue Regibus Eduardo & aliis mentio erat, quin cum misera hæresi & schismatis statu tempora illa conferendo insiti mœtris verba proferret, & suspiris conuersionis votum testaretur. Verum dum laudatur ab extraneis, & ut vir sanctus ubique predicatur, a suis despicitur & conuiciis exagitatur. Conceperat odium in eum non ita pridem Vir quidam Nobilis ac potens in seculo, de cætero autem nequam & moribus depravatissimis: hic nonnullas callens litteras, Satyras in Salesium composuerat, & passim in eum pestilentissimæ maleficentiaæ virus vomebat cum tamen id ageret perperam, videreturque nihil moueri sed nec turbari eum, continuis noctibus aliquot Hyeme cum altissimæ niues essent, ante Sancti Pastoris sui fenestras canes conduxit quibus trahi a seruis & ganeonibus ex urbe iubebat aures, ut luppen in morem v'larent, plura quoque: nam & venantium ad instar vociferabantur, & stropos emittebant, ita ut non ipse dumtaxat Praesul sed vniuersa amplissimi vici vicinia noctes ducere insomnes cogeretur, & nemo erat qui insolentiam hanc auderet reprimere, frustra quoque ob eius potentiam a Iustitia laboratum fuerat. Domestici Salesij serui conficiebantur rabie, & egredi cum armis ad profligandos ganeones illos volebant: verum nunquam permisit, sed sinite, inquietabat, plusquam nos patientur miseri: nos enim hic calidi & sub tecto sumus, illi in patenti austritatem hyemis excipiunt, & cum venerit manè somno obruti adhuc peius requiescent. Cumque in tanto tumultu dormire impossibile foret, surgebat è lecto, & ad Crucifixi pedes pro illis orabat, aiebatque ad Dominum imitatione Christi: Pater ignoscereis, quia nesciunt quid faciunt. Proiiciebant aliquando lapides in fenestrarum claustra vitrea, quæ frangebant, & Salesius Diu Stephani memor orabat: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Perrexerunt tamen & addentes sceleri scelus, limen & ostium stercore

Francisci
patientia
& man-
suetudo.

stercore inquinarunt. Nec destiterunt ab his flagitiis quo usque insanum eorum authorem in Colloquij exedra Monasterij Visitationis Vir Dei obuiam habens, tanquam si nihil vñquam contra se egisset amicissime salutauit & amplexatus est, additis etiam ex ea qua valebat mansuetudine & comitate, suauissimis benevolentiae verbis. Stupuit si quis vñquam ex hac verè Christiana agendi methodo miser ille, breuibusque verbis quamuis non ita disertis, neque enim ad id eum Salesius impellebat, veniam implorauit, contestandoque postea plus se ex ea sancti Episcopi actione quām ex centum librorum lectione, vel centum Concionatorum auditu profecisse denunciauit. Ea tempestate inter eiusdem Germanum fratrem virum dignatione Marchionem, qui & ipsi Salesio odium voulisse videbatur, & præstantem genere & opibus Dynastam infectum dissidium exarsit, quod nouis in dies offensionibus crescebat & illud ferro non aliter dirimente omnes censebant. Veneratis Anicium decertandi animo duodecim Equitibus stipatus, sed trahens per Sanclarianū vicum ante Episcopi fenestras visus est ab eo, & salutatus, necnon vel le sibi loqui eum ex significatione facta cognouit. Non moradum descendit Episcopus è cubiculo, & ille ex equo, sed ad prima ferè verba, scire eum animum suum cum Marchione pugnandi, quem nemini aperuerat, demiratus est. Salesius pacem suaſit, ſequere Arbitrum futurum promisit, & tandem ex suo in proximi salutem studio, & labore inimicissimi viri conciliati sunt. Acrior interea exorta est controuersia inter Serenissimum Allobrogum Ducem & Mantuanum, occasione iurium illius in Montferratenſem agrum, quēm iste poſſidebat. Armis quidem agendum erat, quandoquidem aliter haberi ratio non poterat: tremuit ad initia belli vniuersa Italia, ſed & cæteræ finitimæ Prouinciarum conturbatae ſunt, Mantuani causam tueri Rex Hispaniarum Mediolano ſuo timiens conatus, & in Allobrogis iura Christianissimus Monarcha exurrexit. Breui Gallicis & Hispanicis, Italicis & Germanicis ſiue in Sabaudorum, ſiue in Mantuanorum auxilium militibus Subalpinæ planities circumfluxerunt. Salesius tempora & mores deplorauit, ac quod ſuum erat in Principis ſui ſubſidium cōtribuit, ſolemnies per vniuersam Diceſim preces instituit, & auguſtissimum altaris Sacramentum pacis & communionis vinculum exposuit, populūmque ſuum

*Franciscus
Dynastas
duos con-
ciliat.*

Ccc

*Franciscus
belli tem-
pore ma-
nus leuata
in cœlum.*

*Francisci
in proxi-
mum cha-
ritas.*

*Francisci
mira bene-
ficiencia.*

*Franciscus
de agri
falsitate pro-
mittit.*

ad pietatem tanto amplius quanto abundare videbatur iniquitas, adhortatus est. Quo factō dum furiosè illic pugnatur, non desistebat in cœlum leuare manus, & frequentibus virtutum actibus Deum optimum Sabaudiae reddere propitium. Pauperum in primis curam habebat, fames enim belli socia erat. Nobilis quidam causarum Patronus filium habens Lutetiæ Parisiorum Theologicis studiis incumbentem, sed præ inopia ferè ad extremitatem necessitatis redactum, recurrit ad Salesium, suam detexit pauperiem, & permagnam nummorum summam dono ab eo obtinuit; imò cùm eam mittere Lutetiam ob itinerum metum non auderet, bonus Præsul nouo daimno fortè futuro misit, additis etiam litteris quibus candidatum ad studiositatem & pietatē animabat, vt omnes apud quos res ea peruenit nō potuerint nō valde sancti viri charitatē suspicere & mirari: & tamē is ille Causidicus erat, quo nullus ei sub officiisæ visitationis prætexta causa molestior esse debuerat: nā eū s̄apissimè intolerabilis cuius alteri imprudentia per quatuor & quinque horarum spatiū de rebus nullius momenti occupabat. Perrexit ad Beneficiæ opera magnus Episcopus. Ioanne in Neyretum in Parœciali Thonnæensi Ecclesia ad Genevæ portas Curionem iam pridem collocarat, is ad inopiam ex temporum & bellorum iuriis redactus, quo se verteret ambigebat, Præsulen: conueniendum statuit, qui eius sortis miseratus, ac eo magis quod Ecclesiasticus esset, & Hæreticorum ludibrio expositus, cùm Rollandum rebus domesticis Præfectum non haberet in promptu, duō ei argentea candelabra sui facelli magni ponderis in eleemosynam dedit, & Curio ea Genevæ vendidit, vnde haberet quod viueret, eaque redimi nūquam postea Salesius passus est. Ægrotum etiam per hos dies visitatione, & consolatione, necnon & fanatione fuit mirabilis. Iacebat ad mortem derelictus à Medicis Bernardus Paris Ciuis & Pistor Aniciensis, is ipsius de quo antea mentio Huguettæ pater, Salesius eum inuisit ac interrogauit de conscientiæ statu tum cæcum & elinguem, mortemque habentem præ dentibus salutifero crucis signo muniuit, benedictione que sacra est impertitus, fletus & gemitus per totam domum audiebantur: sed vna præ cæteris Maria coniux conficiebatur lachrymis & quæstibus. At Salesius ad eam conuersus, Noli flere (inquit) Maria, orandus est Deus & Maritus viuet, hoc dicto do-

mo

mo egressus est & cum suis Canonicis¹ qui multi comitabantur eum iuit ad Vespertas. Ex ea autem hora reuixit Paris, & breui restitutus est pristinæ sanitati, quam Salesij debere se precibus tota deinde vita professus est. Patri quoque Claudio Nicolao Ludouico Coësio Talloriensis Cœnobij Priori pestilenti febre laboranti precibus, idcircò rogatus salutem impetravit, vt & eidem postea omnimoda fides fuit. Sanabat corpora, sanabat & animas. Concionē habēs in Diui Dominici æde aduertēnsq; inter Concionandum adesse nobilem & insignem hæreticum, sic appositè ad rem transiuit ad controuersias, sic Catholicæ veritatis detexit pulchritudinem, vt formato statim hæreticus ille conuersionis animo, absoluta concione eum conuenerit, & orthodoxam fidem fuerit amplexatus. Consolatione fruebantur in suis miseriis Anicienses tanto freti Pontifice, & ad eius aspectum sumebant vires, cùm turbauit omnia subitus belli horror. Quippe Dux Nemorosius, qui non ita pridem exceferat, haud satis liquido in Serenissimum Ducem animo, dum saeva essent apud Subalpinos prælia, cum potenti exercitu superauit Rhodanum, intravit in Sabaudiam, ac supremum in Gebennesio Dominatum armis sibi acquirere conatus est. Penè Ciuitas Aniciensis occupata, sed elusis hostium insidiis trium tantum dierum obsidio fuit, quibus pendentibus solus Salesius spes fidelium Ciuium extitit, cùmque à peioribus multi trepidarent, propheticum ille spiritum suum ad reficiendos populos insumpsit. Euanescet inquietabat, hæc Clypearum coactio, sic motum illum vocabat. Pergebant tamen non pauci eum admonere, periculum esse si urbem expiugnaret hostilis exercitus, in eo enim quamplures esse hæreticos, qui in eum potius quām in cæteros irruerent: caueret idcircò sibi, videréisque an pretiosiorem saltem suppellectilem in securiorem locum deberet transmittere, & se etiam in tutum reducere. Audiebat hæc consilia tanquam ab amicis serenus, respondit vero. Non maiori me prosequūtur odio aduersarij quām cæteros, adeoque si veniant feritatem eorum simul cum misero populo feram. Oneri incumbam meo, Deo iuuante: si detur Vesperarum signum, ibo, si expediendæ fuerint litteræ scribam: si impetu irrumpat in urbem miles, & nocendi mihi intentiō nem habeat, ecce me in Diuinæ prouidentiæ manibus positum. Sed nihil horum erit, Confidite populi mei, Magni isti Principes stantia.

*Franciscus
hæreticum
conuertit.*

*Francisci
predicatio.*

*Francisci
equanimi-
tus & con-
stantia.*

satis conuenient, & conformabitur sanguini sanguis. Adeò pacem possidebat profundissimam, quam de eo loquens Petrus Berullius aiebat esse imperturbabilem. Et reuera statim in confessionem reuocati sunt, postquam Victor Amedeus Subalpinorum Princeps cum valido etiam exercitu superauit Alpes, hostilem vim si qua esse debuissest repressurus. Anicium autem subsidio veniens Magnus Princeps rectâ ad Salesij xdes descendit. Qui inter cætera quæ cum eo egit, hæc pro Religiosorum ytriusque sexus reformatione capita manu propriâ scripta porrexit. Religiosorum subter Abbates & Piores Pontificiâ fiduciâ impertitos summissio lites semper, rixas & iurgia non minimæ inter ipsos ruinæ generat. Fortè igitur par esset, Portionem Religiosorum Monasterij & Ecclesiæ ab Abbatis huiusmodi aut Prioris portione separare, ita ut nihil Religiosi cum Abbatे agendum haberent, nec Abbas cum Religiosis, ut vtilissimè in Abbatii Sancti Victoris & Sancti Germani Lutetiæ Parisiorum factum est. Et hoc modo omnimodam haberent authoritatem Superiores Claustrales ad Monasteria rectè reformanda Religiosorum portiones in commune reducendo, possent etiam tertio quoquis anno Superiores per electionem mutari. Et ut reformatio facilius fieret, Ordinem istum prius Talloriis constitui oportet, vbi iam validum est Reformationis initium: deinde Tallyriensi Monasterio cætera omnia Ordinis Diui Benedicti submittere, ut in iis eadem reformatio institueretur. At quod ad Monasteria Ordinis Cisterciensis, non video ullam in iis fieri reformationem posse, nisi Religiosos Fullienses immittendo, ut factum est Taurini ad Consolatam, Pinerolij, & Abundantiæ. Sunt præterea Monasteria Canonicorum Regularium Sancti Augustini, in quibus æquè reformatione opus est, & quæ nisi mutatione Ordinis difficile fiet, & expedire videtur aliqua in vrbes reduci, ut Intermontanum Ordinis sancti Ruphi in oppidum Rupense ad augendum Canonicorum numerum, & insignem ibi Rei cultum cum Theologali & Pœnitentiario instituendum, ratione viciniæ & commercij Geneuatum. Alia in Congregationes Sacerdotum Oratorij conuerti possunt, ut Monasterium sancti Sepulchri, & alia Aniciensi vniri Gymnasio, ut Monasterium Pellionense. Iam quod de reducēdis in vrbes Monasteriis ad augendum Canonicorum numerum dictum est, spectat ad Sabaudicæ

Francisci
articuli
pro religio-
sis refor-
mandis.

dicæ Nobilitatis emolumentum, quæ cùm multa sit, non ita tam
diues est, & nullo modo filios Ecclesiasticæ professionis
cupidos promouere potest, nisi ad Beneficia quæ in Prouincia
distribuuntur, vt sunt Curionia & Canonicatus, qui qui-
dem sanctè introduci possent, vt nisi per concursum Nobili-
bus aut Doctoribus distribuerentur. Itaque Sua Celsitudo suum
instruere posset Oratorem, vt à Summo Pontifice commissioné
ad Archiepiscopum Tarentasiensem, & Episcopos Maurianen-
sem & Gebennensem ob rès illas, ita nihilominus, vt si fortè vñū
ex iis abesse contingeret, duobus alis integra facultas esset, ob-
tineret. Procuratoribus suæ Celsitudinis, vbi opus foret, intende-
re iussis, & Senatui re ad omnes occasionses commendata. Quod
ad Religiosas fœminas, reduci item in oppida tria Monasteria
Ordinis Cisterciensis oporteret, vt earum paterent actiones, vt
meliùs spiritualiter iuarentur, & ne inimicorum fidei & status
incursionibus, Grassatorum insolentia, & Cognatorum amico-
rūmque vanarum & periculosarum visitationum confusione re-
manerent expositæ. Includere verò eas ruri procul ab auxiliis
miseras captiuas reddere est, non Religiosas, vt in vrbibus per
piarum adhortationum frequentiam intenditur. Et ita statuit
Concilium Tridentinum. Igitur in hanc vrbem reduci possent
sores Diuæ Catharinæ, Rumilliacum Sorores Boni loci, & San-
ioannem Maurianæ, vel Montem-Melianum Sorores Bettonen-
ses. Sorores autem Diuæ Claræ extra Camberium in ipsammet
vrbem reducendæ essent. Itaque Sua Celsitudo Oratorem item
suum posset instruere, vti duas ab Apostolica Sede iussiones ob-
tineret; vnam Abbatii Cisterciensi Ordinis Generali, vt expeditè
Religiosas illas ad reductionem cogat, donec Monasteria con-
struant: aliam Episcopis Maurianensi & Gebennensi, qui Sacro-
fanæ Tridentinæ Synodi decreta stabiliant, & Superiores eis
constituant, ad quos cùm opus fuerit recursus facile habeatur,
cum iisdem ad Senatum & Procuratores præceptis. Placuerunt
Religiosissimo Principi hæ rationes, & eas in tempore ad effectū
producendi sancto Präfuli promisit, qui pacatis rebus omnibus
in Sabaudia, & reuerso ad Subalpinum bellum cum Sabaudicis
copiis Principe, ad formandas Congregationis Marianæ Consti-
tutiones animuin & operam adhibuit. Cùm Marquemontius per
litteras cum ad id incitare non desisteret, & si supplicandus sum-

*Franciscus
Moniali-
bus vissa-
tionis con-
stitutiones
dat.*

mus Pontifex esset, ut in Religiosum Ordinem Congregationem illam erigeret, omnia ad amissim ordinata & composita, exhibenda forent. Implorata igitur sancti Spiritus ope, & diuersorum Ordinum variis Constitutionibus visis, consideratis, has Salesius conscripsit & construxit. Multæ fœminæ diuinitus aetæ ad vitam religiosam saepè adspirant, quæ tamen vel ex naturali imbecillitate, vel ex ætate iam prouecta, vel denique ex impossibilitate quam in se ad austertates sentiunt, Religiosas domos, in quibus seuera est exterioris poenitentia obseruatio, ingredi nequeunt. Ideoque medios inter sæculi tumultus continuus expositæ pccandi occasionibus, vel certè à pietatis feroore decidendi remanere coguntur. Magna profectò commiseratione dignæ. Ut igitur eæ animæ deinceps ad perfectionem diuini amoris vacare queant, absque eo quod nimia austertas debiles & infirmas auertat, hæc Congregatio erecta est. Quamobrem Viduae æquæ ac puellæ & Virgines recipi poterunt, dummodò filiis si quos habebunt legitimè exoneratae sint, & suis negotiis sufficienter prouiderint, prout Patri Spirituali & hominibus conditionatis, quorum confilio quiesci possit, expedire videbitur, vt mundanis omnis murmurationis afferatur occasio, & perturbatio auertatur, quam per inutilem & imprudentem de rebus quas in mundo reliquerunt sollicitudinem, viduis inimicus causare solet. Secundò recipi poterunt illæ, quæ vel ex ætate, vel ex aliqua imbecillitate corporea ad alia Monasteria accedere nequeunt, dummodò sanæ sint mentis, & bene dispositæ ad viuendum in humilitate profunda, obedientia, simplicitate, mansuetudine, & abdicatione: exceptis tamen iis quæ alicui contagioso morbo, vt leprosæ, strumis & his similibus obnoxiae essent, vel vrgentibus adeò laborarent infirmitatibus, vt omnimeadmodum haberent ad Obseruationem Regulæ & solitorum Congregationis exercitiorum ineptitudinē. Tertiò, Robustæ & bene à natura dispositæ recipiuntur tanquam à Deo vocatae ad auxilium & solatium infirmarum, & quemadmodum debiles fructu sanitatis robustarum, ita robustæ reciprocè merito patientiæ debilium fruentur. Et ut tum illæ cùm istæ semper ad Congregationem possint accedere, Superior Mater sedulò aduertet, vt nullæ austertates corporeæ siue directæ siue indirectæ, præter statutas quæ obligent, vel morem faciant introducantur. Ita iuxta parabolam gloriofus Pater

Diuus

Finis.

*Recipienda
Primò.*

Secundò.

Tertiò.

Diuis Augustinus ingredi vult ad religiosum statum, tanquam ad nuptiale cœlestis sponsi Conuiuum, non sanos duntaxat & benè dispositos, sed etiam infirmos, cæcos, & claudos: ita ut domus plena sit inuitatorum & electorum. Sorores Congregatio-
 nis trium ordinum erunt: aliæ Choristæ, id est sacro chori Officio destinatae: aliæ Associatae, id est, quæ cum vel recitare, vel canere officia nequeant, ad reliqua tamen Congregationis & religiosæ vitæ exercitia admittuntur: & aliæ Domesticæ. Quod attinet ad Associatas ad omnia Monasterij munera, præterquam ad Assi-
 stentiam erunt idoneæ, habebuntque vocem actiuam & passiuam quemadmodum Choristæ. Quod si ex iis aliqua in Superio-
 rem eligatur, ager omnia quæ ad munus illud spectant, nisi quod ad Chori officium, Assistenti enim relinquet, quæ cum chori & facrorum Officiorum curam habeat, nunquam poterit nisi ex Choristis esse. Sorores Domesticæ nec actiuam nec passiuam vo-
 cem habebunt. Nec Associatae, nec domesticæ ad horas Canonicas obligabuntur, sed aliis orationibus supplebunt: Intererunt tamen Missæ, & diebus festis, omnibus officiis. Domesticæ in nulla re ab aliis different, nisi quod velum nigrum non accipient cum professionem emittent, sed tantum crucem argenteam, qua à Nouitiis distinguantur. Sorores non nisi triginta tres esse pote-
 runt, viginti ut minimum Choristæ, nouem ut summum Asso-
 ciatae, & quatuor Domesticæ, nisi ex legitima causa spirituali Pa-
 tri, Superiori, Capitulo, & Episcopo aliter videretur. Claustrum omnino secundum statuta Concilij Tridentini obseruabitur.
 Cum necessarium erit Confessarium, Medicum, Pharmacopo-
 lam, Chirurgum, Fabrum, aut alium talem intrare à duobus tan-
 tum Sororibus conducetur; Cæteræ in cubicula vel ad Officio-
 rum locum recedent. Confessarius confessionem audiens, ex-
 tremam vocationem conferens, vel moribundæ adstantis sic mane-
 bit, ut à Sororibus qui eum conduxerint aperta ianua videatur.
 Si tales appellari nocte continget, quatuor Sorores eos cum lu-
 minaribus conducent. Omnes Sorores Superiori absolute obe-
 dient: Si non obedierint, corrigentur. Nullæ litteræ vel recipien-
 tur, vel mittentur, nisi prius per manus Superioris transierint: lit-
 teræ autem Patris spiritualis ad Sorores, vel Sororum ad eum no
 aperientur. In rebus minimis cum id necessitas exiget, magna ta-
 men cum prudentia Superior dispensabit: Grauiores, Patri spiri-
 tuali

*Ordines.**Numerus.**Exteriorū
introitus.**Obediētia.*

Ieiunium. tuali aut Episcopo reseruabuntur. Nemo Sororum absque Su-
 perioris licentia iejunabit , aut similes corporeas austertates
 exercebit: Robustis potentibus, ut expedire videbitur, permitte-
 tur. Si plures scuticam possunt ferre, diebus Veneris fiet. Supe-
 riorem ægram vel occupatam excusabit Assistens , ambas impe-
 ditas illa quam Superior commiserit. Improuiso autem casu Su-
 peruigilum antiquior. Castitas purissimè & absolutissimè serua-
 bitur, & paupertas: ita ut omnia ad communem reducantur , nec
 quidquam in proprio, etiam ad usum Sororum villa possidere pos-
 sit: adeoque nec cubicula, nec cubilia, nec vestes, nec linteae, nec
 pia numismata, nec cruces, nec rosaria, nec imagines, nec libri,
 nec huiusmodi propria sint: sed ad finem cuiusque anni cum di-
 stribuentur Sanctorum nomina, mutabuntur. Excipitur tamen
Supellec. Superiorum quoad cubicula dispensare posse prout iudicabit,
 vel Medicus censebit ad salutem corporis, ipsaque Superior co-
 modius sibi cubiculum eligere poterit. Ædificiis Monasterio-
 rum absolutis terminabuntur redditus, ut nihil superfluum sit , &
 nihil ab intrantibus Sororibus recipietur, nisi quod conseruando
 Monasterio congruum erit. Nullum Monasterij vasarum argen-
 teum esse poterit præter Cochlearia ratione munditie. In Eccle-
 sia verò & altari pretiosissima quæque esse poterunt , ad Maio-
 rem Dei gloriam. Si Sororum aliqua pretiosa supellecilia affe-
 rat, statim post professionem vendentur , & pretium piis rebus
Surrectio,
& Officia
diuina. applicabitur. A festo Resurrectionis Dominicæ usque ad Diuini
 Michaëlis Sorores surgent horâ quintâ matutinâ, mediâ conue-
 nient ad chorum, adorabunt Sacramentum , meditabuntur , in-
 uocabunt sancti Spiritus opem: deinde ad orationem mentalem
 pergent usque ad horam sextam dimidiatam, tum cantabunt
 Officium Primæ , & recedent. Horâ octauâ cantatur Tertia, deinde Sextæ, sequitur Missa, & Missam Nonæ, ad finem cuius fit examen, reliquum temporis insumitur ut decet. Horâ decimâ sumitur prandium, & usque ad meridiem durat animi recrea-
 tio. A meridie accipiuntur obedientiae, & tunc Sorores recedunt in Silentium ad sua opera, quiescere possunt si volunt per semi-
 horæ spatium, post Semihoræ etiam lectio fit , si interim orandi
 mens venit , orari potest. Horâ tertiatâ dicuntur preces Vesperti-
 nae, post fit conuentus in quo Sorores sexiis que legerint sua ope-
 ra faciendo occupantur usque ad Completorium , quod dicitur
Horâ

horâ quintâ. Sequuntur Litaniae, & Litanias semihora mentalis oratio; deinde Sorores relaxare animum possunt exteriori aliquo exercitio, obseruando tamen silentium. Horâ sextâ sumitur cœna; sequitur cœnam recreatio, & hanc obedientia; horâ octauâ dimidiata pulsatur ad Officium Matutinum & Magnum Silentium incipit. Post quadrantem horæ Matutinum & Laudes dicuntur. Sequitur Examen conscientie & lectionis punctorum ad meditandum. Recedunt Sorores ut horâ decimâ præcisè omnes cubent. Quouis tempore inter diem & noctem pulsabitur Salutatio Angelica, ac posteà vel in exedra colloquij remanere, vel aperire ianuam nisi in vrgenti necessitate, quæ differri nō possit, minimè licitum erit. A festo Diui Michaëlis usque ad Pascha surgent horâ quintâ dimidiata, & sic per dimidiatam procedetur usque ad Vesperas, quæ horâ consueta dicentur. In Quadragesimâ dicuntur Vesperæ horâ decimâ dimidiata. Lectio fit horâ tertia post meridiem, conuentus horâ quartâ. Completorium horâ cōsuetâ, post cantatur hymnus dolorum Virginis, & sequuntur Litaniae. Post recreationem prandij omnes se præsentes superiori sistent, quæ præcipiet eis quid agendum habeant usque ad Vesperum: idem fiet post recreationem cœnæ usque ad prandium sequentis diei. Si nihil præcipiendum erit, mutuam saltē dilectionem cum pace Domini nostri Iesu Christi commendabit. Posteà Sorores quæ officia domestica habebunt, ut cum ea conferant remanebunt, cæterarum animo tranquillitati relicto. Primum silentium fit à primo pulsu Matutini usque ad finem Primæ sequentis diei. Secundum, à quo pulsata est mensæ benedictio, usque ad recreationem prandij. Tertium, à recreatione usque ad Vesperas. Quartum, à pulsu Completorij usque ad recreationem cœnæ. Diebus ieunij obseruabitur silentium à Tertia usque ad recreationem prandij, & à recreatione usque ad horam tertiam. Quouis tempore obseruatur silentium in choro, in Dormitorio, & in Triclinio, nisi ex necessitate. Superiori loqui semper licitum est, & Magistræ quod spectat ad Nouitias. Prima dicitur voce recta. Tertia cum inflexione cantus. Sexta & Nona voce recta. Diebus verò Dominicis & festis solemnibus cantatur Nona cum inflexione. Vesperæ ex more voce recta excepto Cantico Virginis, quod quouis tempore cantatur præterquam Quadragesimali: sed diebus Dominicis & festis quæ ex præcepto sunt, integræ Vespere.

*Cubatio.**Silentium.**Cantus Officij.*

D d d

tæ cantantur. Completorium dicitur semper voce recta, excepta Virginis Antiphona, quæ ad finem cantatur, & Canticum Simeonis: festis solemnioribus Matutinum & Laudes voce recta. Festis cantatur Inuitatorium, Hymnus Diuorum Ambrosij & Augustini, & Canticum Zachariæ cum Antiphona. Hymni supplicationum cantabuntur cum inflexione solita: si sint Litaniæ variari poterit cantus. Cōuenient Sorores ad Officium sacrum. Ad orationem mentalem, ad Capitulum, ad refectionem, ad recreations; ad Occupationes ex lectionibus, & extraordinariè cum Superior id præcipiet; in Recreationibus seruabitur pax, mansuetudo, & simplicitas, cauebiturque à verbis contemptus in materia Nationum, Prouinciarum, aut Natiuitatum. In aliis consuetudinibus aut conuersationibus conabuntur loqui utiliter, sanctè & modestè. Nunquam ludent, nec habebunt domi ullam auem, nec aliquam aliam bestiam inutilem, vt caniculos, sciuros, & huiusmodi. Nihil pro vanitate operabuntur. Sorores nunquam sole quamquam extraneum alloquentur. Nec inutile quidquam dicent, agéntque breui, nisi in iis quæ ad bonum spirituale spectat. Demittent velum coram viris nisi Superior dispenset: nec appropinquabunt clathrum loquendo. Inter prandendum & cœnandum legetur, & Sorores legent per hebdomadas. Superior benedicet mensam & gratiarum actionem faciet. Præter ieunia quæ de præcepto sunt, ieunabunt per vigiliis Trinitatis, Pentecostes, Ascensionis, festi Corporis Christi, festorum Beatæ Mariæ Virginis, sancti Augustini; singulis diebus Veneris à festo sancti Michaëlis usque ad Pascha, nisi occurrat aliquis profestus tunc ieunium differetur ad diem Sabbathi, & si adhuc festum occurreret non tenebuntur Reliquis diebus Veneris per annum fiet simplex abstinentia ad cœnam. Sorores vestientur nigro, togæ ad modum sacci erunt, amplæ nihilominus ut rugas faciant sub zona, manicæ longæ usque ad extremitatem digitorum & amplæ, ut in ipsis possint plicari & tegi ambæ manus & brachia. Velum ex subtili cilicio nigro erit: pendebit à tergo usque ad zonam: frontalis fascia nigra: supposita mento tela alba non amylo incrustata & absque ruga. Cubiculum unaquæque Soror habeat. Cubent solæ, lectuli sint ex matta lanea, cervical plumeum esse poterit, mixto xilino albo circumdentur, quod æstate licebit subducere ad hauriendum aërem. Iam quod ad sacrum Officium attinet

*ieiunium
peculiare.*

tabitus.

Cubicula.

*De Officio
parvo B.
Marie.*

tinet Sanctus Præsul ex multis rationum momentis apud sanctam Sedem supplicauit ut Sorores ad recitationem precum horiarum Canonicarum, quod magnum Officium appellatur, minimè tenerentur, sed Officium paruum Beatissimæ Virginis Mariæ in choro seriò, grauiter, lentè, deuotè ac religiosè quotidie ut anteā solebant recitando, ab alia officij recitandi obligatione liberæ & exemptæ remanerent, quod posteā Summus Pontifex benignè indulxit, & rationum præcipuæ fuerunt istæ. Quia cum Mulieres ut plurimum Latinum eloquium ignorent, maximè verò in Gallicis Regionibus parum interest quod ad earum ædificationem & consolationem spiritalem attinet, siue vnum siue aliud Officium recitent, dummodo ritè ac deuotè recitent. Ut autem ritè & deuotè Officium recitent, multum interest ut semper idem Officium recitat: clariùs enim, distinctiùs & certius illud pronunciant, quod tam sàpè pronunciare consueuerunt, neque totam suam attentionem in recta lectione & pronunciatione ponunt; ut facere illis necesse est quando quotidie noua ac inusitata legenda sunt. Hoc autem maximè locum habet in Gallicis regionibus in quibus non solum ineptissimam, sed ridiculam planè habet Latini sermonis pronunciationem, ita ut plerunque qui in aliis Monasteriis Officia audiunt, vix ac ne vix quidem risum tenere possint, nisi potius rubore perfundantur. Quare quando idem Officium quotidie recitabunt, faciliùs & accuratiùs id præstabunt, & ad cantum poterunt deuotionem & attentionem interiorem in Deum attollere. Ac quidem Sorores Visitationis, tam deuotè, punctuatim & grauiter horas illas Beatissimæ Virginis quantumuis breues pronuntiant & cantant, ut non minoris spatiū temporis illis recitandis impendant, quam soleant Moniales aliæ in Officio magno cantando. Et quemadmodum. (Inquietabat Magnus Præsul ad summum Pontificem) Ecclesia vnum diem singulis ferè hebdomadis destinauit cultui Beatissimæ Virginis, ita nihil indecorum, nihil insuaue fecerit tua Sanctitas, si vnum Ordinem maximè mulierum quotidianis illius Christi Domini, ac totius Christianismi Matris laudibus publicè cantandis destinauerit: imò potius rem & Christo & Matri & omnibus eorum deuotis, gratissimam prestatuerit. Denique plerisque Virgines & etiam viduæ prouectioris ætatis vix officium magnū unquam exactè addiscunt, quæ propterea ab ingressu religionum ut plu-

D d d 2

rimum arcentur, quibus etiam commodum accidet, si Religio Visitationis Beatissimæ Virginis Ordinis sancti Augustini deinceps non teneatur ad aliud Officium quam ad paruum ritè recitandum: sic enim fiet ut possint omnes pariter senes cum iunioribus laudare nomen Domini. Neque verò recitatio magni Officij à statu Religioso inseparabilis est: nam ut de präclara ac prästantissima Societate Iesu nihil dicatur, neque de militaribus Ordinibus, sunt in Gallia Monasteria Mulierum, ut Pontosiae, in quibus non tenentur nisi ad Officium paruum Beatæ Virginis in choro recitandum. His rationibus adductus fuit Salesius ad peculiarem illum libellum supplicem Apostolicæ Sedi porrigitum. Sed pergit ad Constitutiones. Confessarius à Patre spirituali & Superiore, collatione prius cum Consiliariis habitâ, eligitur: debet autem esse doctus, prudens, irreprehensibilis virtutæ, honestus, stabilis & pius. Si deponēdus fuerit, Episcopus vel eius Vicarius conuenietur. Quater in anno Superior petet ab Episcopo, aut Patre spirituali Confessariū extraordinariū. Tres quotidianie Sorores alternis vicibus communicabunt. Prætereà omnes festis & Dominicis diebus, item quavis feriâ quintâ nisi die Mercurij, aut die Veneris festum esset. Ad ægras quavis octauo die sanctissima Communio deferetur. Christianam humilitatem Sorores promptissimè & profundissimè exercebunt, gestus omnes mundanos & sœculares fugient. Quouis mense semel cor suum Superiori ingenuè aperient. Quavis prima Communione mensis professionem suam renouabunt, & Constitutiones relegent. Quouis die Sabbathi omnes ad Capitulum conuenient. Pater spiritualis, doctus, conditionatus & omnimodæ vir virtutis esto. Monasterij Officia hæ habeant. Mater Superior, Sorores Adiutrices, Soror Assistens, Soror directrix, Sorores superuigiles, Soror Auxiliaria, Soror Oeconomia, Soror Ianitrix, Soror Sacrario Præposita, Soror Infirmaria. Minima verò Domestica officia hæ. Soror Togaria, Soror linteraria, Soror Architriclina, Sorores versatilis tympani custodes, & huiusmodi. Nulla puella poterit recipi quæ non decimum sextum ætatis suæ annum attigerit, noueritque legere si ad chorum prætentat. Die sancto Michaëli festo, Superior Sorores omnes quæ iam professionem emiserint admonebit ut ad renouanda vota parent se ad diem Præsentationis Beatissimæ Virginis. Hæ sunt Constitutiones präcipue Compendio relate, quas

Beatus

*Confessio
ritus.*

Communio.

*Pater spi-
ritualis.
Officia
Monasterij.*

Beatus Antistes Filiabus suis in Christo charissimis dedit, reliquas vulgare ut in congruum ita superfluum essent. Agiture enim in iis de modis re domesticā gubernandi, electiones faciebant, Nouitias dirigebant, Prætendentes cognoscēbant, Pœnitētias imponēbant, errantes corrigēbant, ac deniq; Sorores sepeliendi. Quę omnia Cōgregationi peculiariter propria sunt. Ut autē quidquā sanctius, prudenterius, rectius & dulcius cōstituantur, vix ac ne vix quidem fieri potest. Ceterū Superiores Monasteriorū à Summo Pontifice sunt locorum Ordinarij, seu Episcopi & eorū Generales Vicarij, quod prudentissimè Sanctus institutor voluit. Ita enim fiet ut minimè omnino labatur hæc Religio, quandoquidem si unus Episcopus lāguidā agat manu, succedet qui releuet, & si in illa Dicelesi non ita benè erit, melius habebit in alia. Denique ex multis rationibus stabit semper oliua illa fructifera in domo Domini, & erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet, & omnia quæcumque faciet semper prosperabuntur. At dum tam sancta statuit Religiosissimus Patriarcha, non cessarunt ab impiis perseguitiones. Nobilis quidam ipsi Salesio affinis dum se læsum temerē iudicat, venit in eius palatium cum canibus tanquani ad venationem, necnon buccinis & classicis clangique ad arma insolenti clamore & tumultu iussit: tum ipse in Episcopi cubiculum minas intentans ascendit, cui quidquid indigni esse potest & probrofaciōris dixit, nullo conuinciorum genere omisso. Audiuit mansuetus furentem Salesius, nec quidquam præter nonnulla comitatis verba respondit ei: quamobrem maiori percitus ira recessit demens ille, cognitōque postmodum errore grauissimo, flens quasi rediit ad Præfulem & veniam imploravit: sed cum primū recederet, Coësius Talloriensis Prior insolentiae factæ testis interrogavit in hæc verba Salesium, Reuerēdissime Domine, quomodo facis in his occasionibus ut non prorumpas in iram, videtur enim debuisse te acriter in vesanum increpare, & asperrimis verbis eius insolentiam reprimere, & charitatis potius opus fuisset. Cui Salesius, vide(inquit)Pater mi, paetum inij cum lingua mea, ut cum molesti aliquid aduersum me proferetur quod ad iram vertere possit, nihil dicat. Et vero non oportebat virum illum asperioribus verbis temeritatis arguere, sapient aliquando, & facti pœnitentibit illum. Quod sanè sta-

*Moniales
à quo de-
pendeant.*

*Francisci
patientia
& man-
suetudo.*

*Franciscus
ut se gere-
ret in ec-
casionebus
ira.*

tim verum fuit. Non minus indigna Causidici cuiusdam actio, & ille quidem idem fuit quem Salesius in vico publico obuiam habens amicissimè salutauerat, dixeratque se eum benignè respecturum quamvis alterum oculum perfodisset. Is igitur Causidicus in Monitoriales litteras ad Ecclesiarum valvas affixas luttum & stercus proiecerat, & aliquando in sancti Præsulis fenestras stopum emiserat. Postremò quod restabat ad scelus in Philibertum Rogem Doctorem Theologum Cathedralis Ecclesiæ Canonicum & sancti Præsulis Officialem, violentas manus iniecit. Territa est facinore vniuersa Ciuitas, & à Senatu Camberiensi statim venere cum lictoribus litteræ, quibus reus in obscurum careerem deturbatus est. Peribat miser & capitali criminе damnatus mortem expectabat, nisi Salesius tantum apud Senatum, & quod sumimum apud Principem egisset, ut vitæ relinqueretur. Sanè ab eodem Causidico Salesius aliquando veniam petierat, quandoquidem nolebat eam ab ipso ille petere, cuius rei certior facta est vniuersa etiam Ciuitas; sed idem ille postmodum iusto fortè Dei iudicio miserrimè periiit: & hæc sunt Salesianæ patientiæ, mansuetudinis, humilitatis, & charitatis testimonia. En aliud in dissimili genere, non tam dissimile.

*Francisci
benignitas,
& patien-
tia.*

*Francisci
mirus hu-
militatis
& patien-
tia actu.*

Propugnabantur in Aula Chapuisiani Gymnasij Clericorum Regularium sancti Pauli propositiones Philosophicæ, & Salesius in candidatum argumentabatur. Post aliquot iacta syllogismorum tela, temerarius quidam Theologus ex Religioso & eo celebri ordine ausus est loquentem interrumpere, & eius assumere argumentum. Quid hæc mereretur insolentia sat sciunt Philosophi & Theologi, & reuera nullus totâ aulâ erat, qui non indignatione marcesseret, & nisi demissis oculis tacuisse bonus Antistes, erant qui ad amentem virgis abigendum exclamassent, Cathedralis Ecclesiæ Canonicæ in primis & ipsi disputatio- nis Præsides Barnabitæ frendebant, at Sanctus expectauit quidnam tandem ageret planus ille, qui reduci se ad Asinorum Pontem passus, non solùm imprudentiè sed etiam stoliditatis & ignorantia sibi notam acquisiuit, tunc Salesius argumentum tam resumpsit appositiè, tam prudenter alterius occultare conatus est ignominiam, vt hæserint spectatores dubitauerintque plusne Pontificis mirari humilitatem deberent an prudentiam, plusne patientiam an in proximum charitatem. Sic in minimis Maximus erat Salesius.

DE